

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Факультет математики, інформатики та економіки

Кафедра соціології та філософії

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти "магістр"

на тему: «Благополуччя молоді як запорука успішного розвитку міста

(на прикладі міста Мелітополя)»

Виконала: здобувач вищої освіти

Групи М 522-і

Денного відділення

054 Соціологія

Соціологія муніципальної політики

Мочарій Д.В

Керівник: доцент, кандидат філософських наук Афанасьєва Л.В

Рецензент: ПІБ

Мелітополь — 2023 року

Зміст

Вступ

Розділ I: Теоретико-методологічні засади дослідження благополуччя молоді.

1.1. Молодь як об'єкт соціологічного дослідження.

1.2. Поняття і сутність державної молодіжної політики в контексті підвищення рівня їх благополуччя.

Розділ II: Чинники підвищення рівня індексу благополуччя молоді Мелітополя.

2.1. Благополуччя молоді як індикатор успіху молодіжної політики: репрезентація результатів фокус-групових дискусій.

2.2. Дорожня карта підвищення рівня індексу благополуччя молоді.

Розділ III: Молодіжна політика та мобільність молоді в воєнні часи.

3.1. Проблеми молоді тимчасово окупованого Мелітополя

3.2. Цінності української молоді в часи війни та повоєнний період

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

Вступ

Актуальність теми дослідження.

Молодь є рушійною силою та ключовими гравцями українського громадянського суспільства. Вона є основною рушійною силою позитивних змін і перетворень, що відбуваються в нашій країні сьогодні, і посідає особливе місце в розвитку нашої держави. Дійсно, оскільки молоде покоління є потенційними гравцями у всіх соціальних функціях, їх участь в активному житті свого суспільства є запорукою майбутнього прогресу. Це вимагає певної зміни ставлення до молоді (не тотального моделювання, а створення умов і гарантій (передусім правових) для її соціалізації).

На кожному ступені історичного розвитку суспільство і держава висуває певні вимоги до підростаючого покоління. На їх основі формується стратегічні пріоритети державного управління в молодіжній сфері та відповідно до цього вибудовується молодіжна політика як система державних напрямків і заходів, спрямованих на створення умов та можливостей розвитку та самореалізації молоді в інтересах країни.

Незважаючи на це, обраний для країни інноваційний сценарій розвитку ґрунтується на тому, що в суспільстві зберігається високий рівень мультимедіуму. Цей мультимедіум пов'язаний зі зростанням соціального інфантилізму, коли молодь відкидає нові обов'язки та зобов'язання, пов'язані з процесом дорослішання. Тому підвищення соціальної активності молоді є актуальним завданням в рамках сучасної молодіжної політики. Незважаючи на те, що молодь є найбільш динамічною частиною соціальної структури і має величезний потенціал для суспільного розвитку, реалізація цього потенціалу відкладається. Ця проблема пов'язана як зі специфікою економічної та політичної ситуації в Україні, так і з практикою реалізації молодіжних соціальних програм. Ці програми орієнтовані переважно на молодих людей з високим рівнем соціальної активності або тих, хто перебуває у складних життєвих обставинах. Як наслідок, існуючі програми не сприяють розвитку соціальної активності молоді в тій мірі, в якій це необхідно для реалізації

інноваційних сценаріїв розвитку. Тому існує необхідність свідомого підвищення соціальної активності молоді в різних сферах життєдіяльності з метою збільшення її внеску в соціально-економічний, суспільно-політичний та культурний розвиток регіону та країни в цілому.

Ефективні механізми державної молодіжної політики здатні виконати важливе суспільне завдання формування та реалізації демократичних політичних процесів і вплинути на реалізацію потенціалу молоді в частині участі у виборчих кампаніях, висунення молодих політичних лідерів та громадської активності в публічній політиці. Зазначимо, що беззаперечно, визначальну роль в цьому процесі відіграє Індекс благополуччя молоді (ІБМ), який охоплює показники освіти, здоров'я, безпеки, доступу до інформаційно-комунікаційних технологій, а також економічних, громадських та політичних можливостей й дозволяє комплексно оцінити рівень благополуччя молоді у місті.

Особливо важливим є дослідження механізмів сучасної державної молодіжної політики в Україні через призму визначення індикаторів її благополуччя у взаємозв'язку з такими внутрішньо- та зовнішньополітичними процесами, як демократизація суспільства, глобалізація та європейська інтеграція. Таким чином, національна молодіжна політика є дієвим механізмом визначення місця і ролі молоді в цих процесах. Варто зазначити, що наш підхід базується на сучасних науково-теоретичних засадах соціології щодо сталого розвитку міських громад та на аналізі кращих національних і міжнародних практик залучення молоді до суспільно корисної діяльності. Ці підходи показують, що показником успішності міських громад та можливості реалізації їхнього потенціалу є рівень співпраці та діалогу, коли молоді люди усвідомлюють свою частку відповідальності у житті громади. Тому створення належних умов для повноцінної участі молоді у вирішенні суспільних проблем є найвпливовішим чинником стимулювання зусиль місцевої влади та способом розкриття потенціалу місцевих громад, а отже, стимулом для їхнього сталого розвитку.

Стан розробки проблеми. Концепція та теорія вивчення молоді базується на постулатах теорії психоаналізу Зигмунда Фрейда, а також пов'язана з теорією життєвого шляху особистості, виведеної учнями З. Фрейда (Р. Бенедикт, Л. Фойер, Л. Шелефф, Е. Еріксон) і розвиненою неофройдистів (Г. С. Салліван, К. Хорні, Е. Фромм). Американський психолог Гренвілл Стенлі Холл одним з перших описав суперечливість і амбівалентність підліткового періоду в житті людини. Структурно-функціональна концепція, з точки зору якого молодіжна група розглядається як система позицій, що заповнюються індивідами з метою придбання відповідного соціального статусу і виконання певної соціальної ролі об'єднує теорії Д. Белла, Г. Маркузе, Р. Мертон, Т. Парсонса, В. Райха, А. Радкліфф-Брауна, Е. Фромма. Теорії цих авторів пов'язані зі структурним аналізом молоді як соціально-демографічної групи в суспільстві. Одне з перших визначень поняття «молодь» у вітчизняній соціології було дано В. Лісовським. Більш пізніше і точне визначення було дано І. Коном. Основними проблемами досліджень молоді в Україні сьогодні вважаються: економічні проблеми молоді (І. Лукінов, Ю. Пахомов, В. Урчукін); процеси соціалізації і інтеграції, життєвого самовизначення молоді (Л. Сокур'янська, Є. Головаха, О. Балакірева, О. Швидкая); взаємодія молоді з соціальними інститутами і органами влади напрями і, механізми реалізації молодіжної політики; (О. Вишняк, М. Чурилов, С. Макеєв, В. Піча), формування і структура ціннісних орієнтації життєвих планів (Л. Аза, О. Вишняк, Є. Головаха, В. Матусевич, В. Оссовський, М. Чурилов); проблеми життєвого самовизначення, досягнення життєвого успіху (Л. Сохань, Є. Головаха, О. Балакірева, І. Мартинюк); генезис і сучасний стан молодіжного руху (М. Головатий, В. Головенько). Однак не дивлячись на цей значний доробок цих видатних вчених, немає аналізу, чи комплексних науково-прикладних досліджень що до виявлення їх актуальних запитів та розробки практичних рекомендацій для підвищення рівня благополуччя молоді як запорука успішної реалізації державної молодіжної політики.

Об'єкт дослідження є благополуччя міської молоді

Предмет дослідження є основні фактори, що сприяють формуванню благополучного стану міської молоді та його значення в успішному розвитку міста.

Мета дослідження: на основі індексу благополуччя молоді, виявити їх актуальні запити та розробити практичні рекомендації для підвищення рівня ефективності міської молодіжної політики.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі **завдання:**

- визначити теоретико-методологічні основи дослідження молодіжної політики в системі соціальної політики міста;
- проаналізувати сутність державної молодіжної політики щодо забезпечення умов для входження в життя підростаючого покоління;
- обґрунтувати основні індикатори визначення благополуччя молоді;
- розробити «Дорожню карту підвищення рівня індексу благополуччя міської молоді».

Теоретико-методологічна основа дослідження становить загальнонаукові методи: аналізу – для вивчення стану наукової проблеми й виділення сфери докладання соціологічних знань в розвиток благополуччя молоді, метод синтезу – для переосмислення ролі креативного потенціалу суб'єктів молодіжної політики. Для аналізу розробок і втілення проекту дорожня карта підвищення рівня індексу благополуччя молоді нами задіяний аксіологічний і діяльнісний підходи, які дозволяють визначити ціннісні орієнтації і визнати єдність культури та соціальності молодої людини. Підходи ґрунтуються на сучасних науково-теоретичних засадах соціології щодо сталого розвитку міських громад та аналізі кращих національних і міжнародних практик залучення молоді до суспільно корисної діяльності. Ці підходи показують, що показником успішності міських громад та можливості реалізації їх потенціалу є рівень співпраці та діалогу, коли молоді люди усвідомлюють свою частку відповідальності у житті громади. Тому створення належних умов для повноцінної участі молоді у вирішенні суспільних проблем є найефективнішим чинником стимулювання зусиль місцевої влади та способом

розкриття потенціалу громади, надаючи таким чином стимул для її сталого розвитку.

Емпіричну базу дослідження становлять результати всеукраїнських соціологічних досліджень «Аналітичний звіт з проведення репрезентативного дослідження становища молоді в Україні»; використані дані муніципального Індексу благополуччя молоді, яке проводив Фонд ООН; проведення комплексного соціологічного дослідження «Дорожня карта підвищення рівня індексу благополуччя молоді міста Мелітополь», яке основане на шести фокус-групових дискусій з цільовими групами: учнівською молоддю, здобувачами середньо-професійної та вищої освіти, працюючою молоддю, молодими сім'ями, безробітними за напрямками: освітні можливості, зайнятість та мобільність; безпека, захищеність та медичні послуги; участь у громадському житті та дозвілля та проведення open-space з учнівсько-студентським активом, лідерами молодіжних груп і центрів, неформальних молодіжних об'єднань з питань громадської та політичної активності, молодіжних ініціатив, виявлення перспективних каналів взаємодії громадських організацій та органів місцевого самоврядування в якому брала безпосередньо авторка, під час проходження виробничої практики. Пропонована методологія якісного дослідження (фокус-групові дискусії та open-space) надала можливість узагальнити поточний стан, описати особливості, тенденції, основні проблеми молоді, а також розробити рекомендації щодо шляхів їх вирішення та засобів залучення молодих людей до участі в громадському житті міста. Вибірка досліджень складає 98 учасників фокус групових дискусій та open-space. Авторка приймала безпосередню участь в соціологічному дослідженні під час проходження виробничої практики (з фаху).

Гіпотези дослідження:

- вибір життєвого шляху визначається не здібностями й інтересами молоді людини, а конкретними обставинами;

- половина працюючої молоді трудиться не по тій спеціальності, яку отримала в процесі навчання;
- чим більша тривалість безробіття серед молоді, тим складніше соціально-економічне становище в місті;
- для оптимальної динаміки вирішення проблем молоді більш ефективною є робота з молоддю, орієнтована не на "проблеми молоді", а на оптимізацію процесів соціалізації.

Наукова новизна дослідження і цінність дослідження визначається поставленими цілями і завданнями, а також обґрунтованістю актуальної молодіжної проблематики. У дослідженні авторка представляє нестандартний підхід, вільний від старих норм, та нові ідеї, пов'язані з предметом дослідження. Подальші дослідження та вирішення стратегічних напрямів, представлених у дослідженні, покликані забезпечити вирішення комплексу завдань щодо підвищення потенціалу особистості в контексті реформування молодіжної політики в Україні. Водночас, виходячи з рівня теоретично-прикладної розробки молодіжної проблематики, вдалося по-новому переосмислити багато традиційно важливих і дискусійних питань, уточнити та поглибити принципи і положення цього дослідження.

Науково-практична значимість роботи складається з того, що її висновки можуть бути використані як методологія соціального планування та як концептуальна основа для досліджень у сфері конкретно-історичного та соціологічного знання:

- для подальшої розробки теоретичних і практичних засад соціального захисту молоді та вирішення методологічних проблем конкретних соціологічних досліджень
- отримати емпіричну інформацію про уявлення молоді про добробут; та
- отримати емпіричну інформацію про уявлення молоді про добробут і на цій основі спрогнозувати тенденції його розвитку;

- Розробка курсів, спецкурсів та лекцій з "Соціології культури", "Соціологія культури", "Соціологія молоді", "Соціологія муніципалітетів", "Соціальне прогнозування" тощо.

Апробація роботи

Структура і об'єкт роботи

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Загальний об'єм роботи складає 84 сторінок, додатки та список використаних джерел з 55 найменувань.

Розділ I: Теоретико-методологічні засади дослідження благополуччя молоді.

1.1 Молодь як об'єкт дослідження соціології

В Україні проживає 6,5 мільйонів молодих людей (віком від 10 до 24 років), що становить шосту частину всього населення, які незабаром визначатимуть майбутнє країни. Молоді люди приймають рішення, які впливають не лише на їхній власний добробут, але й на добробут їхніх сімей, громад та держави. У той час як суспільства, де молодь залучена до життя, мають більше можливостей для процвітання, ризики виключення молодих людей з суспільного життя включають скорочення чисельності населення, обмежене економічне зростання, зниження рівня безпеки та погіршення соціального миру. В дійсності, благополуччя молоді та те, як вони сприймають власну цінність для своєї сім'ї, спільноти та країни, є одним з визначальних факторів того чи зможуть молоді люди залишатися там, де вони живуть або шукатимуть кращих варіантів деінде.[8,43]. За результатами моніторингу Всеукраїнського соціологічного дослідження "Ціннісні орієнтації молоді в сучасній Україні", проведеного у 2015-2018 роках, пріоритети української молоді змінюються, зміщуючись у бік матеріальних цінностей, орієнтуючись на самореалізацію, соціальний престиж та прагматизм. Основними пріоритетами в житті більшості молодих людей є здоров'я (49,8%), матеріальний добробут (35,2%), безпека та впевненість у завтрашньому дні (27,6%) та особистісний розвиток (24,1%). Більшість молодих людей вважають своє матеріальне становище цілком задовільним, лише придбання споживчих товарів тривалого користування викликає певні труднощі (39,1%). За даними опитування, частка молодих людей, які позитивно ставляться до існуючої державної підтримки молоді, зросла до близько 45,0% респондентів.[46].

Молодь, виняткова соціальна група зі своїми особливостями й потребами. Актуальною на теперішній час є проблема вивчення даної соціально-демографічної групи, її специфічні процесів становлення, самовизначення самосвідомості, самооцінки молоді. Як стадія життєвого циклу, молодь є

біологічно універсальною, але її конкретні вікові межі, пов'язані з ними соціальний статус і соціально-психологічні характеристики мають соціально-історичну природу і залежать від соціальних інститутів, культури та моделей соціалізації, характерних для даного суспільства. Соціальний статус молоді характеризується перехідним станом, високим ступенем мобільності, набуттям нових соціальних ролей (працівник, студент, громадянин, сім'янин) зі зміною статусу, активним пошуком свого місця в житті, сприятливими професійними та кар'єрними перспективами. З погляду провідних видів діяльності, період молодості збігається із завершенням освіти та вступом у трудове життя. З погляду психології, молодість – це період набуття свого Я, утвердження людини як індивідуальної, неповторної особистості;[43] процес пошуку свого особливого шляху досягнення успіху та щастя. Усвідомлення помилок формує власний досвід. З позиції права, молодість - час настання цивільного повноліття. Така людина отримує повну правоздатність, тобто можливість користуватися всіма правами громадянина (виборчими правами, правом вступу до законного шлюбу тощо). Водночас молоді люди беруть на себе певні обов'язки (наприклад, дотримуватися законів, сплачувати податки, піклуватися про непрацездатних членів сім'ї, захищати Батьківщину тощо). З філософської точки зору, молодість можна розглядати як період можливостей і час, коли людина дивиться в майбутнє. З цієї точки зору, молодість - це період нестабільності, змін, критичності та постійного пошуку новизни. Молодь зазвичай не намагається слідувати традиціям і конвенціям, а прагне трансформувати світ і утверджувати інноваційні цінності.

На перший погляд, сучасна молодь взагалі не має проблем. Вони ситі, задоволені і мають те, про що їх батьки в цьому віці навіть і не мріяли. Але проблеми сучасної молоді існують, і вони більш глибокі, ніж може здатися на перший погляд. На тлі великого вибору можливостей і засобів досягнення своїх цілей, а також беручи до уваги подвійну мораль сучасного суспільства, молодій особі дуже важко сформувати правильний світогляд, що не

скотившись до рівня примітивного споживача. Тож розглянемо проблеми юнацтва більш детально: [42].

У соціальній структурі становище молоді характеризується перехідністю та нестабільністю.

Економічні фактори найбільше впливають на становище молоді (молодь недостатньо забезпечена матеріально, не має власного житла, змушена покладатися на фінансову допомогу батьків, відсутність досвіду та знань перешкоджає отриманню високооплачуваних посад, заробітна плата молоді набагато нижча за середню заробітну плату, мала та студентська стипендія). У ситуації економічного спаду різко збільшується чисельність безробітних у молодіжному середовищі та молодим стає все складніше досягти стану економічної самостійності.

Посилюється процес втрати моральних орієнтирів, розмивання традиційних і цінностей. Молодь як перехідна та нестабільна соціальна група найбільш уразлива перед негативними тенденціями сучасності. Так, поступово нівелюються цінності праці, свободи, демократії, міжнаціональної толерантності, але в зміну цим «застарілим» цінностям приходять споживче ставлення до світу, нетерпимість до чужого, стадність. Характерний для молоді протестний заряд у кризові періоди спотворюється, набуваючи жорстоких та агресивних форм, відсутність прийнятних духовних орієнтирів поступово замінюються спотвореними нормами життя, де все продається і купується, включаючи любов і друзів[47] У той же час такі чесноти, як милосердя, духовність і чесність не поважають і вважаються ознакою слабкості. У світі, де кожен сам за себе, де віртуальний світ замінює живе спілкування, відбувається відчуження між людьми і з'являється жорстокість. В таких складних умовах, сучасна молодь дуже часто втрачається і йде по шляху мінімального опору, деградує як особистість і роблячи своє життя неповноцінним, відбувається лавиноподібна криміналізація молоді, зростає чисельність молодих людей із соціальними відхиленнями, такими як алкоголізм, наркоманія, проституція.

Проблема «батьків та дітей» пов'язана з конфліктом цінностей молоді та старшого покоління. Покоління – це соціально-демографічна і культурно-історична спільність людей, що об'єктивно складається, об'єднаних віком і загальними історичними умовами життя.

Але в той самий час юнацтво має особливу рису таку, як гнучкість поглядів, хочеться вірити, що у сучасного підростаючого покоління вистачить сил відрізнити істину від фальші і знайти вірний шлях, спираючись на багатовікову традицію своїх предків, щоб врешті-решт стати гідним представником своєї країни.

В соціально-гуманітарних науках вважається що початком молодості (кінцем дитинства) є момент, коли в організмі людини завершуються фізіологічні та психічні процеси, пов'язані із статевою зрілістю; а кінцем молодості – момент, коли юнак повністю вступає в становище дорослого.

Британський академік Саймон Фріз запропонував оригінальний підхід до визначення молоді.[50] А саме, він розглядає соціальне походження молоді як процес переходу від дитинства до дорослості. На його думку, основним напрямком змін від дитинства до дорослості є перехід від "залежності до незалежності, від безвідповідальності до відповідальності". У цьому сенсі поняття "молодь" є соціальним конструктором, своєрідним узагальненим образом людей більш-менш певного віку, які характеризуються обмеженим доступом до важливих економічних, соціальних і культурних ресурсів. Аж до порівняно недавнього часу молодіжна проблематика розглядалася перевага в контексті теорії про загальну рівність людей. Молодь визнавалася особливою соціальною групою, яка потребує певних гарантій захисту з боку держави, але особливості її формування, соціального становлення та розвитку привернули увагу вчених лише у середині ХХ ст.

Соціологія вивчає молодь на міждисциплінарному рівні, в таких дисциплінах як культурологія, політологія, психологія та багато інших.[43].

Завдяки культурологічному підходу соціологія отримала можливість системного аналізу молодіжних проблем у взаємозв'язку з реальними

процесами, що відбуваються в суспільстві. Класичним зразком такого підходу є роботи К. Маннгейма, який, досліджуючи феномен поколінь єдності, розкрив механізм соціального успадкування, суть якого полягала в наступному. Постійний контакт молодого покоління з досягненнями цивілізації має велике значення для суспільства, оскільки призводить до переоцінки набутого культурного досвіду і перекалібрування руху в цьому напрямку. Психоаналітичний напрям базується на ідеях З. Фрейда, Р. Бенедикта, Л. Фейєра, Л. Шеффа та Е. Еріксона. В рамках цієї орієнтації сформувався системний погляд на розвиток особистості, особливо в період переходу від дитинства до зрілості. Виходячи за межі біологізму З. Фрейда, дослідники вивчали цей процес з урахуванням не лише психофізіологічних чинників, а й впливу різноманітних соціальних факторів. Дослідники розробили теорію Едіпового комплексу, яка допомагає пояснити проблеми конфлікту поколінь, агресії та масових молодіжних протестів на Заході. Культурологія характеризується вивченням соціальних явищ з точки зору феноменології людської культури. Соціологи цього напрямку намагаються зрозуміти молодіжний світ через процес рефлексії в конкретних культурах, де домінує аналіз молодіжних субкультур, молодіжних стилів і способів життя, а також життєвих планів молоді. Перевага такого підходу полягає в тому, що він дозволяє системно вивчати проблеми різних поколінь молоді. Кожне покоління вважає своїм обов'язком вчити молодь правильному способу життя і водночас критикувати її спосіб життя. Це природний процес. Існує в певному проміжку часу, який відрізняється від попереднього. Суспільство змінюється, змінюються і пріоритети і моральні цінності. Адаптуючись до суспільних процесів, кожне покоління створює свій захисний механізм і норми поведінки. У цьому випадку неминучі певні протиріччя між батьками і дітьми. Те, що було нормою колись, перестає працювати сьогодні. І молодь, як ніхто інший, чуйно реагує на зміни в суспільно-культурних процесах. Саме тоді вона і стикається з певними проблемами, які має вирішити. Молодь як об'єкт наукового пізнання став розглядатися в рамках позитивістського (О. Конт, Е. Дюркгейм)[18] і

критичного (К. Маркс, Ф. Енгельс) напрямків соціально-політичного знання. В рамках названих напрямів були сформульовані методологічні основи про зв'язок соціального розвитку та тенденції між-вікових процесів, історичної змінюваності поколінь і соціального прогресу, а також стану економічної, політичної та соціальної сфер життя суспільства. Наприклад, Т. Парсонс і Ш. Ейзенштадт з позиції системної теорії розглядають покоління функціональну сукупність соціальних позицій, статусів і ролей, представляючи таким чином сильний зв'язок між-віковій передачі елементів культури і функціонування соціальних і політичних структур та інститутів суспільства.

Однак саме в таких науках, як соціологія та соціальна психологія, методи дослідження молоді розроблені найбільш глибоко. Соціальна психологія є складним культурним феноменом, і її існування аж ніяк не обмежується науковими формами. Людині як істоті, що перебуває у складних і різноманітних відносинах і взаємодіях з іншими людьми, завжди було притаманне соціально-психологічне мислення, що зумовило появу різних форм соціальної психології. На сучасному етапі розвитку людської цивілізації соціальна психологія як культурний феномен представлена у таких формах повсякденна соціальна психологія (присутня у вигляді уявлень про ритуали, традиції, казки, міфи, легенди, прислів'я, а в наш час - анекдотичного змісту); соціальна психологія в прикладах мистецтва і літератури; соціальна психологія як наука, соціальна психологія як духовна парадигма, що застосовується до всієї системи гуманітарних наук (інтерес дослідників зосереджується на соціальній психології людей як "мірилі всіх речей"), соціальна психологія як сукупність психологічних методик.

Люди завжди намагалися використовувати соціально-психологічні закономірності для покращення свого життя.[34]. Тому соціальна психологія розробляла і продовжує розробляти різні методи соціально-психологічного впливу, стратегії побудови стосунків у різних ситуаціях і техніки управління поведінкою людей).

Слід зазначити, що в соціології існує окрема галузь – соціологія молоді, об'єктом якої є молодь, тобто велика соціально-демографічна група, що знаходиться на перехідній стадії (від дитинства до світу дорослих) та переживає важливий етап сімейної і поза сімейної соціалізації, інтеріоризації норм і цінностей, складання соціальних і професійних очікувань, ролей і статусу, що виражається в специфічно молодіжних формах поведінки і свідомості, в поняттях молодіжної субкультури. (39,40)

Соціологія молоді функціонує[31]на трьох рівнях: загально-методологічному, конкретно-теоретичному та емпіричному. Останній передбачає уніфікацію вихідних методологічних понять, операційних описів конкретно-історичного контексту та емпіричних показників. Емпіричний рівень соціології молоді базується на накопиченому соціологічному матеріалі та новому соціологічному знанні, що розкриває глибоке розуміння молодіжних проблем та їх тісний зв'язок з проблемами суспільства.

На перших двох рівнях розробляються науководостовірні визначення молоді в певних межах, що враховують конкретно-історичні умови існування та розвитку молоді.

Головною метою соціології молоді є розробка науково-обґрунтованих методів і форм діяльності державних і громадських органів, які мають регулювати і контролювати соціальні процеси в молодіжному середовищі, на основі узагальненого аналізу тенденцій становлення і розвитку соціальних проявів та умов життєдіяльності молодих людей.

Соціологія молоді розробляє понятійний і типологічний інструментарій для визначення сутності молоді, особливостей життєдіяльності молоді в суспільстві; опису стану ціннісних орієнтацій молоді та визначення його динаміки; вивчення процесів формування політичних, моральних, професійних та естетичних інтересів і позицій; формування свідомості та реальної поведінки різних груп молоді. Вивчення факторів, що впливають на молодь, визначення поняття "молодь" та встановлення її вікових меж, вивчення механізму формування свідомості молоді, співвідношення біологічного та

соціального, а також чинників, які впливають на свідомість і поведінку молодої людини, дослідження взаємодії поколінь та визначення ролі вікових етапів у структурі життєвого циклу особи, вивчення механізмів соціалізації та виховання молодого покоління, набуття соціальної зрілості та становлення молоді як суб'єкта історії.[47].

Специфіка методів дослідження молоді визначається тим, що методи аналізу повинні відповідати характеру об'єкта - не реалізованої ще особистості в період її становлення. Це лонгітюдніе, панельні, когортного дослідження. Крім традиційних методів збору даних - інтерв'ю, анкетування, спостереження - ефективні аналізи щоденників, біографічних описів, реконструюють процес розвитку особистості. Дослідження в галузі соціології молоді набувають особливого значення в сучасних умовах зміни суспільного розвитку, що вимагає домінування і активізації особистісного фактора, найбільш динамічним елементом якого є молодь. Найбільша динамічність молоді по відношенню до інших вікових і соціальних груп визначається тим, що молодь, як правило, більш освічена, володіє новими професіями, є носієм нового способу життя і соціального динамізму. У зв'язку з цим в рамках соціології молоді особливо актуальним стає дослідження проблеми спілкування, так як посилення орієнтації на спілкування всередині даної вікової категорії призводить до утворення молодіжної субкультури з її специфічною системою цінностей споживання, дозвілля, праці.[18].

Сьогодні найважливішою проблемою при визначенні методик дослідження в соціології молоді є розробка диференційованих стратегій соціалізації молоді у віці від 14 років до 25 років. Активна роль молоді в процесі соціалізації зумовлена тим, що вона не стільки копіює передбачувані образи адаптивного поведінки і взаємодії, скільки вносить в них новий зміст під впливом різко мінливих умов життя. Учасниками, агентами процесу соціалізації, які сприяють передачі молоді основних цінностей і норм і надають на неї вплив, є сім'я, освітня ніша, коло друзів або однолітків, масові комунікації, молодіжні організації. Від ступеня узгодженості, доповнення або конкуренції їх впливів

залежить «якість» соціалізації, що розуміється як відповідність купується соціальної ролі очікуванням індивіда і потребами суспільства в наступності поколінь. У соціології молоді основна увага приділяється дослідженню молоді як суспільної групи, її місця і ролі в соціальній структурі. Даної проблематики присвячені дослідження С. Іконникової і В.Т. Лісовського. Диференціація досліджень в рамках проблематики соціології молоді йде в наступних напрямках: сім'я; соціалізація; субкультура; шлюб; соціальні проблеми молоді; наркоманія; освіта; соціальні проблеми підлітків; покоління; професійний вибір; мода. В рамках даної диференціації в громадській соціології молоді дослідженнями процесів становлення особистості у молоді займається І.С. Кон. Вплив соціальних відмінностей на вибір професії та на соціальне просування молоді досліджує В.Н. Шубкин. Професійною самовизначенням молоді та то впливом на систему ціннісних орієнтацій займається М.Х. Тітми. Логіка досліджень проблем молоді в зарубіжній соціології ґрунтується на соціально - психологічному рівні аналізу: взаємовідношення поколінь (К. Аллербек, Ф. Тенбрук), молодіжна субкультура (С.Ейзенштадт, А. Коен), зміна цінностей (Р. Інглехард). Особливу увагу в зарубіжній соціології молоді відводиться еґоїстичного типу соціалізації, який пов'язаний з порушеннями у взаєминах матері і дитини в ранньому віці і з віддаленням батька від процесу виховання. Значне місце в соціології молоді відводиться дослідженням проблеми соціального відчуження молоді, яка особливо в сучасній українській дійсності пов'язана з проблемами зростаючого безробіття і тривалої економічної неспроможності учнівської молоді. [8].

Основні проблеми, досліджувані соціологією молоді, пов'язані з «життєвим стандартом» - з отриманням освіти, початком трудової діяльності, формуванням сім'ї, професійним ростом і просуванням. У сучасних умовах ці проблеми загострилися через прискорення темпів розвитку індивіда, розбіжності зрілості фізіологічної, яка настає раніше (акселерація), і соціальної, яка, навпаки, затягується, головним чином, у зв'язку зі зростанням

тривалості навчання. На сучасному етапі розвитку українського суспільства актуальним в соціології молоді є вивчення проблем, пов'язаних з розшаруванням і стратифікацією суспільства, платним характером отримання освіти. [23].

Виникає проблема отримання освіти молоді, проблема обмеження на можливість вибору професії та, як уже було відзначено вище, проблема безробіття, так як у віковій категорії до 18 років і 18 - 24 роки вона в кілька разів вище, ніж в інших вікових групах. Велика увага в соціології молоді відводиться дослідженню проблематики негативного ставлення до праці. У сучасному суспільстві більша частина молоді починає свою трудову діяльність в скрутному становищі з низькою зарплатою, що ні сприятливо позначається на ставленні молоді до праці, так як на зміну принципу оплати за працею приходять принцип праці по оплаті. Як показують дослідження соціології молоді, негативний вплив на ставлення до праці надає невідповідність отриманої освіти змістом реально виконуваної роботи (що призводить до падіння престижу важливих для суспільства професій), помилки у виборі професії, а так само відстороненість молодих працівників від управління, від прийняття політичних і господарських рішень. Значущою проблематикою досліджень в соціології молоді стає сьогодні така ситуація: зростає нерівність в якості загальної середньої освіти, отриманого різними групами молоді, що позначається на фактичній доступності вищої освіти. Загострюється і проблема вибору професії, про що свідчить той факт, що значна кількість випускників не працює за обраною професією. Ряд проблем, досліджуваних соціологією молоді, пов'язаний із сексуальними стосунками, освітою, сім'єю і т.д. Інший коло проблем пов'язаний з недостатньою матеріальною забезпеченістю молоді: відсутністю власного житла, легальних можливостей додаткових заробітків. Дослідження соціології молоді показують, що вимушене використання матеріальної допомоги батьків, можливість отримання легкого «нетрудового» заробітку в сучасній нестабільній соціальній та економічній ситуації формує у значної частини молоді соціальний

інфантилізм. Існування цих проблем призвело до того, що у досить великих груп молоді праця перестала займати найважливіше місце в структурі життєвих цінностей, послабилася ідентифікація зі своєю роботою, суспільством. В результаті переважаючою стає споживча установка. Таким чином, на сучасному етапі основне завдання соціології, пов'язана з соціологією молоді - розробка наукового обґрунтування молодіжної соціальної політики, комплексу заходів щодо вирішення проблем молоді. [21].

В даний час, на думку соціологів, існують дві групи молоді - благополучна і неблагополучна. Розрив між ними поглиблюється і стає все більшим. У той час як матеріальний добробут молоді, яка працює на приватних підприємствах, зростає, добробут молоді, яка працює на державних підприємствах, знижується. Не випадково половина молодих людей, які працюють на державних підприємствах, хочуть працювати на приватних підприємствах, тоді як серед тих, хто вже працює на приватних підприємствах, дуже мало тих, хто хоче повернутися на державні підприємства. Дійсно, серед тих, хто працює на державних підприємствах, з'являється новий "андерклас", в якому зосереджена "неблагополучна" молодь. В цілому щодо сприятливого положення юнаків (в порівняно зі старшим поколінням) не означає, що вони всім задоволені і у них немає ніяких проблем. Найбільше молоді люди боїться сьогодні залишитися без засобів до існування. Вони також бояться поширення злочинності, втрати роботи і неможливості знайти роботу після закінчення навчання. Вони також бояться втратити друзів і того, що влада намагатиметься обмежити їхню свободу пересування.[42]. Молодь дуже близька до старшого покоління за своїми прагненнями, цінностями та життєвими цілями. У цьому сенсі ми можемо говорити про континуум, а не про кризу цінностей чи надмірну комерціалізацію, яка характеризує сучасну молодь. Особливо це стосується базових цінностей (цінностей, які вказують на те, що є важливим у житті, чого вони прагнуть і чим готові пожертвувати). Найважливішими цінностями для сучасної молоді є можливість займатися улюбленою справою та мати щасливу сім'ю. Незважаючи на близькість між основними цінностями

молоді та цінностями старшого покоління, існує низка "інструментальних" цінностей, які відповідають на питання "за яких умов і як реалізувати ці життєві цілі", а не на основну цінність "що є важливішим у житті", яка є напрямком змін. Головне в реальному ціннісному зсуві – злам колективістського-патерналістського типу свідомості, що бере свій початок ще в українській громаді, і формування індивідуалістичного утилітарного свідомості західного типу.

Як вже можна зрозуміти ця проблема дуже складна і включає в себе цілий ряд аспектів: це і вікові психологічні особливості, і соціологічні проблеми виховання і освіти, вплив сім'ї і колективу і цілий ряд інших. Особливо гостро проблема молоді та її ролі в суспільному житті стоїть в Україні. Інституційна криза, що охопила суспільну структуру з розпадом Радянського Союзу і початком перебудови з переходом до ринкової економіки, закономірно призвела до зміни соціальних орієнтирів і перегляду традиційних цінностей. Конкуренція між радянськими, національними і так званими "західними" цінностями на рівні масової свідомості призвела населення до стану розгубленості, що безпосередньо позначилося на вкрай суперечливому і хаотичному ціннісному світі молоді. Молодь аналізувалася з точки зору її життєвих планів, ціннісних орієнтацій та мотивів діяльності в різних сферах життя - від навчання до роботи, дозвілля, побуту та колективного життя. Поступово розроблявся понятійний апарат (фактична основа наукового знання) і методологія (засоби збору та аналізу фактичної інформації), пов'язані з такого роду дослідженнями.

Іншими словами, враховуючи всі ці особливості, молодь можна охарактеризувати як особливу соціально-демографічну групу, що переходить від залежності та неповної відповідальності за власні дії в дитинстві до дорослого життя, тобто до самовизначення в сенсі соціальної орієнтації та економічної самостійності. У період молодості громадяни переходять від об'єктів державної політики до повноцінних суб'єктів суспільного життя.

1.2. Поняття і сутність державної молодіжної політики України в контексті підвищення рівня її благополуччя.

Молодіжна політика є окремою сферою політики, яка відзначається високим рівнем міжсекторності. Це означає, що вона у великій мірі спрямована на інтеграцію молодіжних питань «в одному місці» і соціальним діалогом, що попереджує розмивання молодіжних питань серед інших секторів. Найбільш дотичними політики, які потребують першочергової синхронізації є освіта, наука, культура, соціальний сектор, зайнятість і юстиція. При тому вона є сферою з власним циклом, яка в рамках національних стратегій розбивається на напрямки і пріоритети.[7].

Її метою є створення умов та надання можливостей для навчання і отримання досвіду які дозволяють молодим людям розвивати свої знання, навички та вміння бути дієвими учасниками демократичних процесів, інтегруватися у суспільство, а також відігравати активну роль у розбудові громадянського суспільства та ринку праці.

Молодіжна політика України реалізується в інтересах молоді, суспільства та держави з урахуванням потенціалу, економічного, соціального, історичного та культурного розвитку України та світового досвіду державної підтримки молоді.

"Молодіжна політика держави" - це систематична діяльність держави у законодавчій, виконавчій та судовій сферах держави щодо окремих осіб, молоді та молодіжних рухів як в інтересах самої молоді, так і в інтересах України, спрямована на самовизначення молоді, її інтелектуальний, моральний і фізичний розвиток та реалізацію її творчого потенціалу в житті. Вона спрямована на створення соціально-економічних, політичних, організаційних та правових умов і гарантій. Завданням української держави є створення інституційних умов, які сприятимуть комплексному та всебічному вирішенню всіх проблем молодого покоління.[10].

Перший концептуально-правовий документ нової національної молодіжної політики в сучасній Україні був прийнятий 15 грудня 1992 року на Шостій сесії

12-го скликання Верховної Ради України. Цим документом стала Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. Принципово важливим є те, що документ визначає молодіжну політику як "пріоритетну та особливу" сферу загальної державної політики.[16].

Декларація визначає "молодіжну політику" як "систематичну діяльність держави у законодавчій, виконавчій та судовій сферах щодо осіб, молоді та молодіжного руху як в інтересах самої молоді, так і в інтересах України, з метою її самовизначення, інтелектуального, морального та фізичного розвитку, реалізації творчого потенціалу в житті". Вона визначається спрямована на створення соціально-економічних, політичних, організаційних та правових умов і гарантій для реалізації завдань.[14].

В Україні на даний момент молодіжна політика включена до компетенції Міністерства культури, молоді і спорту. З назви випливає, що молодь визнається як сфера політики. Якщо це так, то в рамках органу має бути структура, яка забезпечує розробку політики, включаючи стратегію (з окресленим баченням розвитку, напрямками, пріоритетами та індикаторами ефективності), законодавство (яке відповідає стратегії і забезпечує досягнення її цілей) та органом, який відповідає за впровадження. Змішування в одній структурі (директораті) окремої сфери політики (молодь) і напрямків інших політик вимагає розробки чіткого механізму, який би убезпечив від «розмивання» молодіжної політики і перетворення її по факту в окремий напрямок якоїсь іншої політики. В Україні на разі немає системи моніторингу та оцінки окрім кількісних показників проведених заходів. [13]. Це пов'язане з багатьма причинами, серед них і ті, що цілісних соціально-економічних показників ніколи не було. З іншої сторони, за останні чотири роки проведено ряд кваліфікованих досліджень, які дозволяють розробити такі показники і напрацювати бачення ефективною та обґрунтованою політики.

Інституційна мережа та інфраструктура, в силу відсутності законодавства і регулювань, є тим чинником, який на сьогодні розмиває уявлення про молодіжну політику. Перш за все, це стосується того, що матеріальна

інфраструктура часто стосується сфери освіти і культури, непокритої з змістом молодіжної політики. Додаткові труднощі виникають навколо питання незалежності фінансового забезпечення, механізмів та ефективності спрямування коштів (які стосуються передовсім заходів, щодо якості яких немає ніякої оцінки). З 2015 року розвивається декілька напрямків, як от молодіжні центри, підготовка молодіжних працівників, молодіжні ради та ініціативи. За відсутності ефективної оцінки та бачення розвитку, оцінка ефективності може ґрунтуватися або на кількісних показниках, або на суб'єктивних оцінках окремих експертів. Молодіжна політика в Україні - це системна діяльність держави щодо осіб, молоді та молодіжного руху, що здійснюється у законодавчій, виконавчій та судовій сферах для самовизначення, інтелектуального, морального і фізичного розвитку та реалізації творчого потенціалу в житті молодих людей як у власних інтересах, так і в інтересах України. Метою молодіжної політики є створення соціально-економічних, політичних, організаційних та правових умов і гарантій для вступу Туреччини до ЄС. Вона поширюється на громадян України віком від 14 до 35 років, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, рівня освіти, мови, релігійних переконань, роду і характеру занять та реалізується через органи державної влади, установи, соціальні інституції та молодіжні організації.

Основними напрямками діяльності органів державної влади України у сфері реалізації молодіжної політики є забезпечення правового та соціального захисту молоді; надання гарантованого державою мінімуму соціальних послуг у сфері освіти, виховання, духовного і фізичного розвитку, охорони здоров'я, професійної підготовки та працевлаштування; забезпечення збалансованого поєднання державних і громадських інтересів та прав особистості під час формування та реалізації державної молодіжної політики; пріоритетність громадських ініціатив.[22].

Держава і суспільство забезпечують активну та інноваційну участь у процесі державотворення, задоволення духовних і культурних потреб молоді,

надання їй рівних можливостей для розвитку творчого, професійного та інтелектуального потенціалу, набуття соціального досвіду, вироблення навичок життя в громадянському суспільстві, утримання сім'ї та підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, розробляють стратегічні цілі щодо молоді України, спрямовані на якісну освіту та формування у молоді загальнолюдських ціннісних орієнтацій, патріотизму, національної та соціальної свідомості, сприяючи тим самим відповідальному ставленню молодих людей до майбутнього України та держави. Такий підхід дає можливість сформулювати стратегічні цілі для молоді України, які сприятимуть відповідальному ставленню молодих людей до власного майбутнього та майбутнього держави. Це зробить процес залучення молоді до формування та реалізації державної молодіжної політики більш ефективним та трансформує нинішню роль молоді (участь у вирішенні власних соціальних та локальних проблем) у необхідну участь у вирішенні стратегічних проблем суспільного розвитку.

Молодіжна політика має розглядатися як один з основних чинників вирішення стратегічних завдань у сфері забезпечення конкурентоспроможності та національної безпеки України, формування громадянського суспільства та забезпечення гідних умов життя громадян.[21].

У свою чергу, національна молодіжна політика має визнати молодь ключовим стратегічним ресурсом держави і суспільства та суб'єктом соціально-економічної політики. Це означає, перш за все, посилення уваги до молодіжної проблематики, докорінну зміну ставлення до молоді на всіх рівнях влади та оптимізацію системи реалізації молодіжної політики України.

Необхідно перестати підходити до молодіжної політики як до засобу створення сприятливих умов для молоді порівняно з іншими соціальними групами та суспільством в цілому. Молодіжна політика в Україні має формуватися з урахуванням специфічних інтересів молодих людей, а формотворчість має бути відкинута. Водночас, основою повинні стати

соціальне партнерство, стимулювання активності молоді в різних сферах, вироблення ефективних механізмів участі держави в процесах соціалізації.

Такий підхід вимагає прорахованих інвестицій, орієнтованих на ефективну віддачу, що базується на відповідальній непрямій віддачі. У цьому випадку держава виступає в ролі цілеспрямованого та системного інвестора, здійснюючи цільові інвестиції в молодь шляхом створення національної системи інституцій та сучасних агентств молодіжної політики.

Молодіжна політика формується та реалізується на основі забезпечення рівних можливостей для молоді. Молоді мають бути гарантовані рівні можливості для розвитку, участі у суспільному та державному будівництві, захисту її прав і законних інтересів.[25].

Мають бути дотримані базові соціальні стандарти при наданні послуг для молоді, створено єдиний інформаційний простір для молоді та запроваджено загальний механізм фінансової підтримки молоді та молодіжних ініціатив.

Необхідно створити інфраструктуру для реалізації молодіжної політики. Необхідно створити окремий департамент молодіжної політики, що включатиме спеціалізовані інституції, стандарти діяльності, методологічне забезпечення, перелік сфер компетенції, персонал, що спеціалізується на молодіжній політиці, фінансові та організаційні механізми, бюджетні статті, матеріально-технічне забезпечення, а також відповідні елементи, такі як спроможність інститутів соціалізації молоді та мобілізація потенціалу громадянського суспільства.

Однією з найбільших проблем молодіжної політики та програмних заходів є відсутність науково обґрунтованої концепції, яка б поєднувала теорію та практику. Підлітковий вік є періодом значного фізичного, розумового та емоційного переходу, проте кількісні та порівняльні оцінки росту, розвитку та добробуту молодих людей недостатньо розвинені.

Щоб заповнити цю нестачу даних, міжнародні дослідники почали розраховувати індикатори для оцінки благополуччя та розвитку молодих людей.

Таким чином, молодіжна політика України - це один із напрямів діяльності держави, спрямований на створення правових, економічних та організаційних умов і гарантій для самореалізації молоді, розвитку молодіжних об'єднань, рухів та ініціатив, виховання у молодих громадян патріотизму, поваги до історії, культури та прав людини, а також сприяння становленню у них почуття патріотизму, поваги до своєї країни.[27].

Найвідомішими інструментами такого роду на міжнародному рівні є Глобальний індекс розвитку молоді та Глобальний індекс добробуту молоді, які охоплюють освіту, здоров'я, зайнятість та економічні можливості, політичну та соціальну участь, інформацію та комунікацію, освіту та охорону здоров'я. Вони збирають і аналізують дані про десятки показників, пов'язаних з молоддю, у таких сферах, як освіта, охорона здоров'я, зайнятість та економічні можливості, політична та соціальна участь, доступ до технологій, безпека та захищеність.

Хоча ці індикатори підходять для глобального аналізу, міжнародного порівняння та моніторингу прогресу на національному рівні, запропонована методологія може бути доопрацьована як практичний інструмент планування та моніторингу на місцевому рівні. Наявність такого інструменту особливо важлива в Україні, де триває реформа децентралізації, а муніципалітети розробляють та впроваджують місцеву молодіжну політику та програми. Моніторинг місцевого прогресу за молодіжними індикаторами уможливить більш поінформований процес формування політики, заохочуватиме зусилля, орієнтовані на результат, посилить прихильність до більш прозорих та підзвітних процесів прийняття рішень щодо молодіжної політики, висвітлить приклади пріоритетних бюджетних асигнувань та надасть більш повну картину впливу молодіжної політики та програм, а також сприятиме розвитку культури управління та звітності, орієнтованої на результат.

У той час як міжнародне співтовариство рухається до Цілей сталого розвитку, занадто багато молодих людей залишаються відірваними від

навичок, економічних можливостей, громад та національних урядів, яких вони потребують. Оскільки половина населення світу молодша за 30 років, інвестиції в молодь є нагальною потребою.

Міжнародні індекси, що вимірюють рівень благополуччя та розвитку молоді, які проводять порівняльний аналіз добробуту молоді країн світу з'явилися нещодавно.

Індекс розвитку молоді (ІРМ), опублікований у вересні 2013 р., а Індекс благополуччя молоді (ІБМ), опублікований у квітні 2014 р.[19] є зведеними індексами, які аналізують якісні та кількісні дані щодо основних сфер благополуччя та розвитку молоді. Результати індексів повинні враховуватися під час розробки, реалізації та оцінки молодіжної політики.

Індекс розвитку молоді був розрахований для 170 країн світу та підсумки опубліковано у вересні 2013 року. Індекс розвитку молоді включає себе 5 критеріїв, які складаються із 15 показників. При розрахунку індексу використовувалися дані національних статистичних агенцій та бази даних Організації Об'єднаних Націй та Світового банку. Рівень розвитку молоді розраховується за шкалою від 0 до 1, де 1 - є найвищим рівнем розвитку.

Перше місце у глобальному ранжируванні країн за значенням індексу розвитку молоді займає Австралія (0,856), далі йдуть Канада (0,820) та Південна Корея (0,809). Найнижчі показники індексу відзначаються у Івуар (0,229), Центрально-Африканської Республіки (0,228) та Демократичної Республіки Конго (0,173). Перший (оригінальний) випуск Індексу благополуччя молоді охопив 30 країн світу. обраних за чисельністю населення, наявністю даних, рівнем доходів та розподілу по регіонах.¹ У цих країнах проживає майже 70 відсотків із 1,8 млрд. молоді у світі віком від 15 до 29 років. Щоб дозволити цьому поколінню громадян висловити свою думку, в індекс 2017 року включено дані про сприйняття молоді, зібрані Міжнародним молодіжним фондом у ході всесвітнього опитування «Точки зору покоління 2000-х років». Індекс стосується семи із 17 Цілей талого розвитку. Основними критеріями стали географічні репрезентативність

представлених країн та кумулятивна чисельність молоді, так у країнах ІБМ мешкає близько 70% молодих людей світу.[19]

Головними результатами є те що, благополуччя молоді повільно покращується. При оцінці того ж набору індикаторів, що і в індексі 2014-го року, та оновленим даним (при наявності) благополуччя молоді у всіх країнах, охоплених Індексом, підвищилося в середньому на 2 відсотки.

Але тільки 11 відсотків молоді у країнах охоплених індексом, мають високий рівень благополуччя. У Швеції, Австралії, Великобританії, Німеччині, США, Іспанії, Японії та Південної Кореї спостерігається високий рівень благополуччя молоді, визначений як влучення у верхню третину діапазону загального благополуччя.

Найвищий рівень благополуччя молоді спостерігається в області освіти; однак недостатня кількість молоді отримує підготовку, необхідну для успіху в роботі та житті. У всіх країнах, охоплених Індексом, найбільших успіхів молодь досягає в галузі освіти, ймовірно, завдяки постійним державним та благодійним інвестиціям в освіту протягом останніх 30 років. Водночас нестача даних ускладнює одноманітний і точний вимір якості освіти.

Незважаючи на оптимізм, що виражається молоддю по відношенню до свого економічного положення у майбутньому, найменш загальні показники у країнах, одержаних індексом, відзначаються в області економічних можливостей. Сімдесят чотири відсотки молоді, опитаної в країнах, включених до Індeksu, вважають, що зможуть отримати бажане робоче місце, а 65 відсотків вважають, що зможуть заробити стільки грошей, скільки хочуть. Розчаровують показники в галузі економіки пояснюються високим відсотком молоді, що не працює і не навчається (NEET) у багатьох країнах, що увійшли до Індeksu.

Переважаюча більшість опитаної молоді підтримує рівність жінок і чоловіків. Майже 90 відсотків молоді, опитаної IYF, згодні із твердженням

«Жінки повинні мати усіма тими самими правами, як і чоловіки». Хоча молодь готова до гендерної рівності, об'єктивні дані вказують на те, що рівність поки залишається недосяжним.

Молодь гостро потребує підвищення доступності психіатричної допомоги. [26]. Більше половини молоді, яка взяла участь в опитуванні IYF «Точки зору покоління 2000-х років», стверджує, що їх психічний стан перешкоджає успіху в навчанні, роботі та житті. Половина молоді вважає, що в їхньому житті занадто високий рівень стресу. У багатьох країнах Індексу відзначається стійко високий рівень самогубств серед молоді.

Дорожньо-транспортні події залишаються провідною причиною смерті молоді у всьому світі. За 25 років із 1990 по 2015 роки смертність на дорогах серед молоді у країнах, включених до Індексу, знизилася лише на 21 відсоток, 90 відсотків смертей у ДТП припадає на країни із середнім рівнем доходу.

Занадто багато серед опитаної молоді вважають, що їх уряд не дбає про них. Опитування IYF «Точки зору покоління 2000-х років» показало, що 2 з 3 представників молоді впевнені, що їх уряду байдужі їхні бажання та потреби.

Молодь користується телефонами, а не комп'ютерами. Молодь у найменш розвинених країнах не має надійного доступу до Інтернету з використанням комп'ютерів. Для отримання інформації вони покладаються на телефони. Менше половини молоді має доступ до Інтернету з дому, проте в середньому на одну людину в країнах, що увійшли до Індексу, припадає 1,2 номери мобільного телефону.

Мільйони людей з числа молоді вживають тютюн, більшість з них чоловіки. [30]. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я 2015 року понад 1,1 млрд людей у світі - набагато більше чоловіків, ніж жінок - вживали тютюнові вироби. Незважаючи на зниження споживання тютюну в

всьому світі, у половині країн, включених до Індексу, не менше 20 відсотків молоді курять або жують тютюнові вироби.

Автори методики визначення Індексу добробуту молоді [19] для міст України спираються на незалежну оцінку наявних даних щодо різних аспектів на муніципальному рівні, а також на аналіз міжнародного досвіду щодо визначення найважливіших аспектів життя та добробуту молоді, напрямів розвитку та методів забезпечення добробуту молоді. В результаті цього дослідження автори визначили 49 ключових індикаторів, згрупованих у сім основних блоків. Виділені сегменти відповідають міжнародним індикаторам, що вимірюють рівень розвитку та добробуту молоді, і дозволяють порівнювати результати міжнародних показників з національними даними. До таких індикаторів належать освіта, здоров'я, економічні можливості, політична участь, громадянська участь, інформаційно-комунікаційні технології, безпека та захищеність.

Методологія розрахунку ІБМ є однаковою для всіх міст, що дозволяє порівняти показники Індексу між містами.

Для кого цей індекс? Для органів місцевого самоврядування Індекс є простим інструментом для моніторингу та оцінки благополуччя молоді у вашому місті. Наразі Індекс працює у Львові, Кременчуці та Миколаєві. Кожне місто може скористатися розробленою методологією та платформою для опитування.

Для молодих людей це зручна можливість взаємодіяти з владою, надавати зворотній зв'язок та брати участь у прийнятті рішень на рівні міста. Для міських ЗМІ та організацій громадянського суспільства. Дані Індексу можна використовувати для оцінки успішності молодіжної політики міста.

Для місцевого бізнесу Платформа, на якій молоді люди беруть участь в опитуванні Індексу, має можливість видавати промокоди для місцевого бізнесу. Це означає, що учасники можуть отримувати знижки на товари та послуги у своєму місті, заповнивши опитування. Ставши партнером Індексу благополуччя молоді міста, місцевий бізнес має можливість запропонувати

знижки на свої послуги та товари і, в свою чергу, залучити потенційних клієнтів.

За відносно короткий історичний період світ зазнав глибоких змін. [33]. Ці зміни торкнулися не лише політичних та економічних аспектів національного розвитку, але й докорінно змінили закони суспільного розвитку. Сьогодні трансформуються моделі міжнародних відносин, підходи до вирішення внутрішньополітичних проблем та досягнення економічного успіху. Змінюються світоглядні орієнтири та мотиви дій окремих людей і суспільства в цілому. Ці процеси вже впливають на відносини між поколіннями, умови участі нових поколінь у житті суспільства та значення молоді і нових поколінь у розвитку держав і суспільств.

Досвід останніх десятиліть переконливо свідчить, що політичного та економічного успіху досягають держави, які приділяють все більше уваги молоді, а сталий розвиток демонструють суспільства, які переглянули свої традиційні погляди на нові покоління, систему міжпоколінних відносин та їх значення у політичному та соціально-економічному розвитку.

Тому в новому тисячолітті стратегічну перевагу матимуть ті держави і суспільства, які навчаться ефективно використовувати людський потенціал, особливо інноваційний потенціал розвитку молоді.[32].

Україна традиційно перебуває в центрі глобальних і регіональних політичних та економічних процесів. Забезпечення прогресивного і сталого розвитку та безпеки України вимагає ефективних і адекватних відповідей на сучасні виклики та досягнення національної конкурентоспроможності в усіх сферах.

Розбудова демократичної держави з сучасною, соціально орієнтованою економікою може бути більш ефективною лише за активної участі молоді. Творчий потенціал та соціальні ресурси молоді є однією з найважливіших основ модернізації суспільства. У контексті нового глобального впливу (держави, дружні до молоді) існує нагальна потреба в тому, щоб держави

приділяли більше уваги молоді та розробляли системні, ретельно скоординовані, науково обґрунтовані довгострокові плани дій.

Однією з найважливіших умов для цього є забезпечення відтворення інтелектуального та трудового потенціалу суспільства. Збереження та накопичення цього потенціалу нерозривно пов'язане з реалізацією комплексу заходів, пов'язаних з освітою та професійною підготовкою молоді. В Україні налічується близько 11 мільйонів молодих людей, з яких понад 1,5 мільйона навчаються у вищих навчальних закладах I-IV рівня. Серед іншого, молодіжна політика України в освітній, соціальній, політичній та економічній сферах, розвиток духовного, культурного та фізичного потенціалу молоді, функціонування молодіжних організацій визначаються законодавством України.[37].

Інтереси молоді повинні враховуватися при визначенні державних пріоритетів. Молодь повинна брати активну участь у вирішенні проблем, що стоять перед державою та суспільством. На державному рівні необхідно створити умови для самореалізації молодих людей та їх включення в розбудову України. Таким чином буде розширено соціальну базу для змін та забезпечено соціальне, культурне та економічне відтворення і розвиток країни.

Розділ II: Чинники підвищення рівня індексу благополуччя молоді Мелітополя.

2.1. Благополуччя молоді як індикатор успіху молодіжної політики: репрезентація результатів фокус-групових дискусій.

Одними з індикаторів Індексу благополуччя молоді є рівень освіти, зайнятості та мобільності молоді. З метою виявлення потреб, проблем та інтересів молоді Мелітополя у цих сферах та сприяння її самореалізації та участі у житті громади, ми звернулися до всіх соціальних груп (учні, студенти середніх та вищих навчальних закладів, працююча молодь, молоді сім'ї та безробітні) з наступними питаннями: «Де ви навчались? І яку професію отримали?» , «Після закінчення навчання чи скористалися ви правом зайняття першого робочого місця? Якщо ні, то чому?», «До яких організацій ви зверталися за допомогою працевлаштуванні? Якою була їхня допомога? Чи пропонували вам ці організації пройти перекваліфікацію щоб отримати нову професію? А можливо ви самостійно отримували додаткову освіту чи перекваліфікацію?», «Чи приходилось вам стояти на обліку в Центрі зайнятості і отримувати виплати по безробіттю?», «Чи доводилося вам працювати без офіційного оформлення вашої зайнятості ? На сезонній або іншій тимчасовій роботі? Або вам доводилося Вам виїжджати з Мелітополя на заробітки?», «Якщо так, то чому ви повернулись? Й чи бажаєте знову поїхати?»[17]

Фокус-групові інтерв'ю показали, що серед молоді популярністю користується як формальна, так і неформальна освіта та позашкільна освіта. Слід зазначити, що формальна освіта - це освіта, отримана відповідно до затвердженої навчальної програми закладу після закінчення навчання, яка дає змогу учням досягти заздалегідь визначених результатів навчання. Вона розширює і доповнює знання вчителів зі спеціальних предметів, методики викладання предметів і психології, отримані під час навчання у вищому навчальному закладі.

Неформальна освіта - це освіта, яка зазвичай здобувається через навчальні програми і не передбачає присвоєння визнаних державою освітніх кваліфікацій відповідно до рівня освіти, але може призвести до присвоєння професійної та/або часткової освітньої кваліфікації. Це швидкий і своєчасний спосіб здобуття знань, необхідних для задоволення потреб тут і зараз.

Інформальна (самостійна) освіта - це освіта, в якій люди здобувають певні компетентності самоорганізовано, особливо в контексті повсякденної діяльності, пов'язаної з роботою, громадською та іншою діяльністю, родиною і дозвіллям. Така навчальна діяльність не завжди цілеспрямовано структурована чи задокументована, але вона сприяє розвитку професійних знань і навичок та є однією з ключових компетенцій людини.[47].

Під час проведення фокус-групових досліджень стало очевидним, що молодь Мелітополя готова здобувати професійну та неформальну освіту і розглядає її як необхідну умову для розширення свого професійного потенціалу. Молодь усвідомлює, що отримання високооплачуваної роботи неможливе без професійно-технічної або вищої освіти. Тому випускники закладів загальної середньої освіти готові продовжувати навчання.

Однак вони можуть не мати чіткої професійної або трудової мотивації, надаючи перевагу "модним" спеціальностям або бюджетним місцям, не враховуючи вимог своєї професії. Тому деякі з цих молодих людей хочуть "поїхати за кордон вчитися, працювати і, сподіваюся, залишитися там". Молодь також усвідомлює необхідність набуття досвіду та практичних знань, а також постійного підвищення свого професійного та інтелектуального рівня, щоб бути затребуваними на ринку праці.

На думку респондентів, потенціал навчання значною мірою не використовується через "невідповідність попиту та пропозиції на ринку праці", "погані навички самопрезентації", "недостатня соціальна

компетентність", "завищені вимоги до вищої заробітної плати та гідних умов праці", "знання, отримані у ВНЗ, та навички, отримані у ВНЗ", "невідповідність вимог роботодавців", "відсутність можливостей для організації та представлення прибутку, тобто мінімальних каналів, через які молодь може вирішувати свої потреби та проблеми "підприємництва та само-зайнятості», «наявність нелегальної зайнятості та трудової міграції».

Також було виявлено тенденцію до недостатнього рівня знань про можливості професійного розвитку через "додаткове навчання" та "наявні ресурси для підвищення кваліфікації та перекваліфікації". Молодь Мелітополя також має недостатньо знань про можливості участі у малому та середньому бізнесі, підприємництво як спосіб розкриття творчого потенціалу, професійний розвиток через додаткову освіту та наявні ресурси для професійного розвитку та перепідготовки.

Підтвердженням цьому є вислови наших респондентів:«... Мені у моїй школі все подобається: і підхід вчителів тому що він має цінити кожного учня» (учні); «... Подобається дистанційне навчання»; «... Подобається працювати зі словами... задоволена» (студенти); «... Задоволена навчанням, пішла на цю професію тому що мені подобається» (профосвіта); «... Соціальний працівник тому, що подобається ... всім задоволена» (профосвіта); «... Навчаюсь тому, що все життя за комп'ютером» (профосвіта); «... Доводиться ходити до репетиторів ... треба платити гроші» (учні); « ... Неорганізованість дуже сильно видно»(учні); « ... Хотілось би більше якогось самоуправління, більше заходів»(учні); « ... Я вчусь в Запоріжжі ... В Мелітополі в нас немає такого університету» (студенти); « ... Мелітопольський державний педагогічний університет, вчитель історії ... де потрапив на бюджет» (студенти); «... Піде на трійку» (профосвіта); «... Навчанням задоволена, вибором професії ні» (профосвіта).

Молода робоча сила завжди була носієм прогресу. Тому жодна політична, технологічна, соціальна чи економічна сфера не може бути реалізована в довгостроковій перспективі без участі молодого покоління, яке завжди є носієм найбільш розвиненого людського капіталу, сформованого в системі освіти, сімейного виховання та соціальної взаємодії[51,35]. Серед багатьох факторів та умов, що визначають майбутнє будь-якої держави, найбільш впливовими є ті, що безпосередньо пов'язані з зайнятістю молоді. Тому не слід забувати, що нездатність ефективно управляти зайнятістю молоді в більш-менш довгостроковій перспективі може призвести до загальної соціально-економічної та суспільно-політичної кризи вже в найближчому майбутньому. Ця маргінальна група недавніх випускників навряд чи зможе впоратися з таким складним завданням на той час. Зрештою, від того, наскільки ефективно вдасться вирішити проблему зайнятості молоді, залежить майбутнє України в цілому. Вирішити проблему зайнятості молоді можна не лише шляхом створення нових робочих місць, а й за допомогою комплексного підходу, який включає активну взаємодію та співпрацю між роботодавцями та освітою, якісну формальну та неформальну освіту, самоосвіту, соціальний захист, забезпечення трудових прав та представництво інтересів молоді.

Все ж щодо працевлаштування наших респондентів за фахом, їх думки є досить полярними: *«... так, за своєю спеціальністю буду працювати» (студенти); «Я вже працюю за своєю спеціальністю» (профосвіта); «... думав працювати за спеціальністю» (профосвіта); «... не планую працювати за цією спеціальністю» (профосвіта); «... не охота, стосовно зарплати вчителів» (студенти); «... ні, не можливо в місті за моєю спеціальністю» (студенти); «... не затребувана спеціальність на ринку праці» (працююча молодь, студенти)»; «... не буду жити в Україні» (студенти, учні); «... ще точно не знаю» (студенти); «... не знаю» (студенти).*

Мобільність - це процес, пов'язаний зі зміною положення індивідів, осіб і сімей у соціальній структурі суспільства. Соціальна мобільність - це форма суспільного відтворення, процес соціального (горизонтального і вертикального) переміщення, перехід індивідів з одного соціального класу, соціальної групи або прошарку в інший, пов'язаний як із соціальним піднесенням, так і з соціальним занепадом. Керуючись досвідом і соціальними цінностями, тільки той, хто усвідомлює свої прагнення і здатний розширювати свої можливості, може успішно адаптуватися і відповідати вимогам сучасного суспільства, що швидко змінюється. Процес формування мобільних фахівців передбачає організацію специфічних "місць можливостей", освітньо-виховних середовищ і життєдіяльності з метою спрямування майбутніх фахівців на різні варіанти самовираження, підвищення статусу, професійного розвитку, швидкої орієнтації (адаптації) та готовності активно змінювати несприятливі ситуації.[44].

Соціальна мобільність молоді характеризується обсягом, інтенсивністю та спрямованістю найважливіших мобільних потоків, специфічними соціальними механізмами, рушійними силами та їх безпосереднім впливом на суспільство. Економісти оцінюють трудову та професійну мобільність індивідів з урахуванням змін у кількості та якості робочих місць. Вони зосереджуються насамперед на економічних аспектах мобільності зайнятості, тобто на мобільності працівників (наприклад, витрати на перекваліфікацію та переїзд). Соціологи, з іншого боку, зосереджуються на явищах, цілях і мотивах індивідуальних переміщень, кар'єрних можливостях, а також індивідуальному сприйнятті їх, тоді як економічні явища аналізуються як фактори, що формують трудову мобільність. [27;28;29]. Соціальна мобільність як міждисциплінарне поняття виражається у професійній, якісній, соціальній, галузевій, регіональній та інших мобільностях індивідів і є формою адаптації до нових технологічних та економічних умов функціонування. Соціальна мобільність являє собою

сукупність соціальних переміщень людей і є зміною соціального статусу індивіда або групи індивідів в ієрархічній структурі суспільства.

Оскільки переважна кількість наших респондентів хочуть займатися підприємницькою діяльністю то їм було задано питання наскільки можливо реалізувати в нашому місті цю сферу діяльності: «... Якби не зв'язки, нічого не було б» (працююча молодь, сім'ї), «у нас є багато знайомих, які допомагають, але якщо це робити офіційно, то крім грошей нічого не допоможе» (працююча молодь), «... Відсутня міська програма розвитку молодіжного малого підприємництва» (працююча молодь, безробітні, студенти, профосвіта, сім'ї), «... зараз, коли ринок, важливу роль має відігравати залучення молоді до підприємницької діяльності» (студенти), «... подолання кризових явищ в економіці значною мірою забезпечується саме за рахунок розвитку та розширення підприємництва» (працююча молодь, сім'ї), «... проблеми були... дорога оренда, комунальні послуги, постійні матеріальні вимоги від перевіряючих» (працююча молодь), «...є конкуренція, нечесна... і до відвертого криміналу буває...» (працююча молодь, молоді сім'ї).

Наступний маркер благополуччя молоді є безпека,[12] захищеність та медичні послуги. Нашим респондентам, модераторами було запропоновано відповісти на наступні питання: «Яким Ви уявляєте безпечне місто для молодих людей?», «Які проблеми освітні, побутові, соціальні Вас найбільше хвилюють?», «Чи доводилось Вам особисто чи друзям, знайомим пережити будь-яку форму матеріального, фізичного або психологічного насильства? Пригадайте, будь-ласка, як це трапилося?», «До кого саме або до яких організацій Ви чи ваші друзі зверталися для їх вирішення? Вам відмовили чи допомогли? Наведіть приклади.», «Чи доводилось Вам протягом останнього року звертатися до медичних установ або служб міста? Чи виникли проблеми під час звернення і які саме? Які Ваші враження від надання медичних послуг у місті?», «Чи укладали ви декларацію з сімейним

лікарем? Якщо ні, то чому?», «У разі потреби Ви б звернулися до сімейного лікаря чи до приватного? Чому? А можливо Ви займаєтеся самолікуванням?», «Щоб ви порадили зробити міській владі для підвищення якості медичних послуг для молоді ?».

Найбільшою потребою молоді, безперечно, є безпека. Це одночасно і базова потреба людини, і дефіцитна потреба. Іншими словами, без відчуття безпеки вищі потреби, такі як соціальні та духовні, не можуть бути належним чином задоволені. І навпаки, доки існує мінімальне відчуття безпеки, виникає потреба в соціальних зв'язках. Задоволення потреби в повазі та схваленні підвищує рівень соціальної безпеки. У цьому випадку інтереси особистості збігаються з інтересами соціального середовища і підтримуються ними.

Безпечне місто для молоді перш за все це: *« ... Світло увімкнене до ранку» (учні), «... Зробити б ефективну роботу поліції» (учні), «... Наявність наркотиків по всьому місту» (учні), «... Якби патрульні ... не були формальністю» (учні), «... Притулки для собак ... стерилізували» (учні), «... Спеціальні місця для вигулу собак організувати» (учні), «... Проводити більше культурних заходів» (учні), «... Безпечне місто - це світло і комфорт» (студенти), «... Без наркоманів, без вуличних собак і без бомжів» (профосвіта), «... Менше аварій» (профосвіта), «... Ліхтарів в парку побільше б» (профосвіта), «... Безпечне місто – це місто де можна вийти на вулицю та не боятись» (безробітні), «... Безпечне місто - де рівень насилля менше та злочинності» (безробітні), «... Щоб на мене ніхто не напав» (молоді сім'ї), «... Можливо потрібно більше камер поставити» (молоді сім'ї), «... Щоб всі дороги ... були заасфальтовані» (молоді сім'ї).*

Опитування показало, що молодь не вважає міське середовище достатньо безпечним. На думку респондентів, найважливішими міськими проблемами є: "відсутність безпечних та надійних доріг", "відсутність ефективної підтримки поліції", "відсутність безпеки в місті", "відсутність безпеки в місті" та "відсутність безпеки в місті". Тому молодим людям було

запропоновано обрати найбільш серйозні міські проблеми: нічний рух, небезпека на дорогах, відсутність ефективної підтримки поліції, відеоспостереження (недостатня кількість камер), відсутність без бар'єрного громадського простору та безвідповідальне ставлення до безпритульних тварин.

Респонденти вважають міські райони неоднорідними з точки зору суб'єктивної безпеки, тобто ситуація з безпекою міського середовища суттєво відрізняється між житловими районами (особливо з точки зору незадоволеності навколишнім приватним сектором). Окрім району проживання, значний вплив на суб'єктивну безпеку [6] має також гендерна приналежність. Відмінності у сприйнятті безпеки в міському середовищі особливо помітні, коли дівчата оцінюють потенційні загрози з боку соціального оточення (наприклад, напади нарко- та алкозалежних,, нестабільної та агресивної молоді, безхатченків, злодіїв). З цими проблемами стикаються неповнолітні, які проживають у гуртожитках, та представники вразливих груп (сироти та позбавлені батьківського нагляду). Гострою залишається проблема знущань над молодими людьми з боку однолітків, батьків, вчителів, керівників підприємств та організацій.

Іншим індикатором є особиста безпека, яка включає систему соціальних, інституційних та інших розвинених та ефективних процедур, тобто правових інструментів (механізмів) для вільного здійснення, охорони та захисту основоположних прав людини. Захист фізичних осіб включає охорону та захист громадянських прав, права власності, батьківських прав, честі та гідності, ділової репутації,[3,4] а також право захищати себе у разі обвинувачення шляхом дачі показань або подання апеляції.

Не менш актуальним є питання корупційних ризиків. Незважаючи на багато важливих законодавчих заходів та впровадження антикорупційних програм у соціальних та бізнес-інституціях, ця практика залишається важливою причиною освітньої та трудової міграції серед молоді. На думку молодих людей, хоча інтернет-простір є платформою для спілкування та

навчання, він "приховує в собі потенційні загрози, такі як кібербулінг, інтернет-шахрайство, доступ до небажаного контенту та психологічна залежність". Молоді люди зазначають, що "неможливо реально оцінити рівень надійності та безпеки інформації, доступної в Інтернеті".

Зокрема, медичне обслуговування визначається як вид відносин з надання медичних послуг, що визначаються договором про надання медичних послуг. Водночас, медичні послуги є однією зі складових медичних послуг.

Оцінка і враження наших респондентів щодо медичних послуг в місті є досить критичними: «... У нас жахливо (в місті)» (учні), «... Швидко викликаєш тільки за гроші» (учні), «... Немає сенсу ... звертатися в державні лікарні» (учні), «... Один момент, що льодову арену будують замість центральної поліклініки» (учні), «... Злі лікарі» (учні), «... Зараз у нас в місті медицина заснована на корупції» (учні), «... Пішла до свого сімейного лікаря... вона сказала краще їдь чи до Харкова, чи до Києва, тому що у нас зроблять тільки гірше» (студенти), «... Ну, можна було б всюди ремонт зробити і нове обладнання» (профосвіта), «... Не вистачає ні машин, ні обладнання» (профосвіта), «... інфраструктура начебто нормальна, особливо приватна» (профосвіта), «... Приватні завжди краще ніж державні, ... я незадоволена медициною і лікарями, тому, що не кваліфіковані» (профосвіта), «... У мене був апендицит ... мене подивилися і сказали «ти прописаний в іншому місті, у тебе інший сімейний лікар і їдь до свого сімейного лікаря»» (профосвіта), «... Якщо говорити за «зеленку» ... в реєстратурі сидять такі тупі ... дуже важко записатися до лікаря» (безробітні), «... Зверталася з дитиною, проблема тільки в тому, що не можна записатися, а запис іде за декілька днів» (молоді сім'ї), «... Не довіряю сімейним лікарям і в принципі нашій безкоштовній медицині» (молоді сім'ї), «... Було один раз нормально, один раз не дуже» (молоді сім'ї), «... не подобається те, що коли дитина захворіла, ти дзвониш в реєстратуру, а тобі на цей день немає запису» (працююча молодь).

Загалом, майже всі учасники фокус-груп зазначили, що звертаються до державних та приватних лікарів лише "в екстрених випадках, коли самолікування не допомагає, або для отримання довідки для роботи, навчання чи лікарняного".[2] Причинами цього є "низька поінформованість", "розголос про доступність безкоштовних медичних послуг" та "вигоди від обміну деклараціями з лікарем" (не всі обмінюються деклараціями з лікарем, переважно студенти середніх та вищих навчальних закладів). Молоді люди також скаржилися на те, що до сімейних лікарів дуже важко додзвонитися, неможливо вчасно потрапити на прийом, великі черги та низьку якість консультацій. Молоді люди віддають перевагу приватним медичним закладам із сучасним обладнанням, але висока вартість є однією з причин, чому вони не звертаються за медичною допомогою.

Участь у громадському житті та дозвіллі є важливими показниками благополуччя молоді. Соціальна участь - це насамперед соціальна активність, яка гарантує виживання суспільства та сприяє розвитку його потенціалу.[1]

На жаль, молодь в Україні все ще не є повністю активною. Так, за даними дослідження "Молодь в Україні", проведеного на замовлення Міністерства молоді та спорту за підтримки ООН, лише 2% молодих людей є членами громадських організацій, а 62% української молоді не брали участі в діяльності жодної громадської організації протягом останніх 12 місяців. За останні роки кількість організацій громадянського суспільства в Україні зросла. За даними Державної служби статистики України, кількість зареєстрованих ОГС зросла з 2015 року: 69686 організацій станом на 1 грудня 2015 року, 75478 організацій станом на 1 грудня 2016 року, 77252 організації станом на 1 квітня 2017 року та 81598 організацій станом на 1 квітня 2018 року. Що стосується молоді, то дитячі та молодіжні ОГС визнані найбільш ефективними інструментами соціалізації молодого покоління та формування їхньої активної громадянської позиції. Сила впливу громадських організацій на молодь залежить від кількості молодіжних

організацій та ступеня участі молоді в їх діяльності. За результатами соціологічних досліджень, частка молодих людей, які стверджують, що беруть участь у роботі українських дитячих та молодіжних громадських організацій, за останні роки суттєво зменшилася. Так, у 2018 році 2,4% опитаних молодих людей підтвердили свою участь у діяльності цих організацій, порівняно з 8,5% у 2015 році та 6,8% у 2017 році. Загалом схожа ситуація спостерігається і з участю молоді в діяльності організацій громадянського суспільства. У 2018 році 19,5% молодих людей повідомили про участь у діяльності громадських організацій.

Як показує всеукраїнське опитування "Молодь 2017", проведене Центром "Нова Європа" та Фондом ім. Фрідріха Еберта у співпраці з соціологічною компанією GfK Ukraine, молодь в Україні мало цікавиться політикою. Зокрема, 65% молодих людей мало або зовсім не цікавляться політикою. Ця тенденція зменшується з віком. 55% респондентів у віці 14-17 років взагалі не цікавляться політикою, тоді як серед респондентів у віці 25-29 років таких лише 36%.

Як показує соціологічне опитування, проведене Центром аналітичних та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту (MPI), пасивність у громадському житті трансформується у політичну відсутність: менше третини молодих людей заявили, що обов'язково візьмуть участь у президентських виборах 2019 року, і лише 20 відсотків вірять у світле майбутнє України. Молодь в Україні мало голосує на виборах і, на відміну від своїх старших однолітків, не формує виборчого блоку, погляди якого мали б відобразитися в діях політиків.

Сьогодні більше половини молодих українців вважають, що країна рухається у правильному напрямку. Про це свідчать результати Загальнонаціонального опитування молоді, проведеного Центром аналітичних соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (MPI) у 2021 році в рамках програми "Мрії та діяти": 52% молоді у віці 13-15 років та 32% молоді у віці 16-35 років

вважають себе активними членами свого суспільства. У багатьох випадках це відображається у залученні молоді до розвитку громадських просторів, культурних та спортивних заходів. Крім того, 35% молодих людей підтримують електронні петиції, 25% стежать за діяльністю державних службовців, а 17% є волонтерами з соціально-політичних питань. Про участь у молодіжних конференціях повідомили 28% молодих людей у віці 13-15 років та 25% молодих людей у віці 16-35 років.

Що стосується політичної участі[7], то 83% молодих людей у віці 10-15 років планують взяти участь у виборах, якщо матимуть таку можливість. З тих, хто міг би проголосувати у 2019-2020 роках, 74% голосували на президентських виборах, 53% - на парламентських і 52% - на місцевих виборах. Для виявлення участі молоді в громадському житті нашим респондентам було запропоновано відповісти на низку запитань, а саме: *«Чи берете Ви особисто участь у будь-яких заходах, що стосуються життя міста, вашого району, вулиці, будинку? Можете навести приклад?»*, *«Чи є ви членом громадської чи політичної організації? Якщо ні, то чому?»*, *«Як Ви вважаєте, мелітопольська молодь активно бере участь у громадських і політичних заходах, чи є пасивною? З чим пов'язана така позиція.»*, *«Розкажіть, де і як Ви проводите свій вільний час?»*, *«Які популярні локації у місті Ви відвідуєте (парки, майданчики, заклади тощо)? Чому Ви відвідуєте саме ці місця?»*, *«Які у місті є можливості для проведення дозвілля молоді? Чого вам у першу чергу не вистачає? Запропонуйте щось.»*, *«Звідки Ви дізнаєтесь про громадські, культурні, спортивні заходи, які проводяться у місті? Чи відвідуєте ви їх? Чи відповідають вони вашим запитам, інтересам? Аргументуйте.»*, *«Щоб ви запропонували зробити міській владі, щоб покращити дозвілля молоді у нашому місті»*.

У ході нашого дослідження було виявлено, що майже половина молодих людей Мелітополя у той чи інший спосіб беруть участь у громадському житті міста. На думку наших респондентів, ця активність проявляється в наступному: *«... все таки більше активної у нас молоді»* (учні), *«... Наша*

молодь активна, але не вся» (учні), «... Студенти беруть участь дуже яскраво в громадських заходах» (студенти), «... Студенти дуже активні, вони беруть активну участь у житті Мелітополя, можна взяти піпел, студраду університету, студраду гуртожитку» (студенти), «... Активні ті студенти, які зацікавлені в житті університету ...» (студенти), «... Активна тому, що примусово» (молоді сім'ї), «... Молодь, яка більш-менш активна - це People.ua ...» (молоді сім'ї), «... Будь-яка молодь, не тільки у нас вона активна, тому що в молодих є велике бажання що-небудь змінити і поміняти масштабно» (молоді сім'ї), «... Наша молодь взагалі активна, якщо щось десь організувати, всі братимуть участь, ну я не бачила пасивності» (працююча молодь), «... Я бачила особисто молодь, яка бере участь у багатьох соціальних акціях, у багатьох соціальних проектах, той же Том Сойср фест» (працююча молодь)». Це загальноміські заходи, фестивалі, патріотичні, благодійні та екологічні акції, які організують і проводять муніципалітети та навчальні заклади. Ще однією формою громадської активності є волонтерство, спрямоване на благоустрій мікрорайонів, дворів багатоповерхівок, дитячих майданчиків тощо.

Однак, незважаючи на те, що більшість респондентів загалом (потенційно) бачать молодь активною частиною міської громади, рівень її участі у громадських заходах вони оцінюють як низький. Причинами цього є відсутність мотивації, особистої значущості, низький потенціал впливу на зміни та необхідності діяти. Думка негативно налаштованих респондентів: «... у школярів немає зацікавленості ...» (учні), «... Мені здається, що пасивна, тому що не бачать сенсу щось взагалі робити» (учні), «... Наша молодь здебільшого пасивна ... немає зацікавленості ...» (учні), «... Якби мене кудись покликали, я б просто так туди не пішов» (профосвіта), «... Та ні, у нас мало людей ходить зазвичай» (профосвіта), «... Немає мотивації, немає стимулу» (профосвіта), «... Новому поколінню це не цікаво» (профосвіта), «... Я вважаю, що пасивна більше, ніж активна» (безробітні), «... Зараз молоді вже взагалі нічого не треба, їм ліньки» (безробітні), «... Пасивна,

недовіра до влади і від того, що вони там роблять нічого не зміниться» (молоді сім'ї).

Крім того, за даними фокус-групових досліджень та "open-spесе", значна частина молоді неохоче бере участь у громадській діяльності через формальність та шаблонність заходів. Як наслідок, участь у заходах бере лише високоосвічена молодь або молодіжні лідери. Аналізуючи цю ситуацію, можна підсумувати, що молодіжні об'єднання міста, хоча і демонструють певну громадську активність, але переважно мають "закриту" структуру з точки зору участі в соціальній та культурній діяльності. Незважаючи на те, що в місті є два національні вищі навчальні заклади, низка навчальних закладів двох-трьох рівнів акредитації та низка позашкільних закладів, життя яких насичене різноманітними та цікавими заходами, складається враження, що участь молоді відбувається переважно у заходах, спрямованих на студентів цих закладів. Ці заходи не завжди інтегровані в загальноміські плани соціально-культурної діяльності, а відсутність можливостей для самореалізації молодих лідерів на рівні міста є однією з причин їхньої пасивності та відчуженості від міських проблем[10].

Однак, незважаючи на такий високий показник, дослідження виявило, що молодь Мелітополя не повною мірою залучена до політичного життя міста та країни. Незважаючи на свою активну громадянську позицію, вони неохоче вступають до громадських об'єднань та політичних партій. Крім того, опитування показало, що більшість молодих людей не беруть участі у розробці молодіжної політики та календаря заходів, які формуються без урахування їхніх побажань. Як наслідок, більшість "нормальних" молодих людей не відчувають себе частиною суспільства і, не маючи можливості приймати рішення, залишаються пасивними і чекають, що хтось інший вирішить їхні проблеми. Ізоляція молоді та низький рівень її участі у місцевому самоврядуванні ставить під загрозу не лише її соціальну інтеграцію та незалежність, але й сталий розвиток демократичних практик на місцевому рівні.

Питання дозвілля є важливим на сучасному етапі розвитку суспільства. Дозвілля - це вільний час, коли людина займається різними видами діяльності[48] за власним вибором. Молодь Мелітополя зазвичай проводить цей час з друзями, гуляючи містом або спілкуючись у соціальних мережах. Найпопулярнішими місцями проведення дозвілля є парк культури ім. Горького, площа Перемоги, сад Феріберта, Лісопарк, Екопарк, сквери мікрорайонів, проведення часу в барах, кафе та клубах. Іншою формою дозвілля є відпочинок вдома, перегляд фільмів, відео, музики, комп'ютерні ігри, гра на ігрових приставках, допомога батькам по господарству. Все більшої популярності набуває їзда на велосипеді, яка останнім часом приваблює молодь. Деякі молоді люди хочуть бути активними, тому відчувається нестача велодоріжок, самокатів та велосипедів напрокат.

Респонденти також повідомили про брак "лавок, скверів, міських парків, велодоріжок та інших місць з хорошими умовами для відпочинку".

На додаток до цієї інфраструктури, існує "брак місць для роботи та навчання, таких як коворкінги та багатофункціональні бібліотеки". Брак таких місць відчувається так само гостро, як і "брак навчальних аудиторій та креативних просторів". "Найбільш бажаними видами діяльності для молоді у вільний час є загальноосвітні та навчальні практики в молодіжних центрах, проходження онлайн-курсів особистісного розвитку, заняття хобі, спортом та творчою самодіяльністю". Хоча вони не брали участі, значна кількість молодих людей на момент опитування "хотіли б брати участь у певних видах діяльності". Більшість респондентів заявили, що хотіли б "брати участь у соціальних проектах, ініціативах та об'єднаннях". Найбільш бажаними і ще не реалізованими (більше третини респондентів зазначили, що хотіли б спробувати) є благодійна (волонтерська) діяльність (тільки якщо вона добре організована і представлена навчальним закладом), участь у творчих та мистецьких гуртках і конкурсах. Найпоширенішими засобами, через які студенти дізнаються про громадські заходи, є соціальні мережі (Facebook, Instagram, Telegram), сайти міста (@melitopol_gram, Melitopol mlt,

riamelitopol, melitopol ua, smart city Melitopol) та чутки. Молодь не отримує достатньо інформації в навчальних закладах. Молодіжні об'єднання мають певний рівень громадської активності, але їхня соціальна та культурна діяльність здебільшого є "кімнатними" заходами, а деякі молодіжні об'єднання існують лише на папері. Тому, чим активніше молодь братиме участь у розробці та реалізації міської політики, тим більша ймовірність того, що вона залишиться в Мелітополі після закінчення навчання, і тим більше Мелітополь збагатиться в людському, соціальному, культурному та економічному плані. Дівчата зазначили, що вони бояться повертатися додому самі після відвідування вечірніх заходів. Вони також повідомили, що відчувають себе небезпечно під час відвідування популярних культурних заходів, оскільки часто можуть зіткнутися з чоловіками у стані наркотичного або алкогольного сп'яніння. Дівчата також повідомили, що збільшення кількості поліцейських на таких заходах не вплинуло на їхнє відчуття безпеки та комфорту.

Дослідження показало, що сфера зайнятості, тривалість вільного часу, рівень доходів, наявність дітей та участь у культурному житті міста загалом впливають на потреби та запити молодих людей у сфері дозвілля. Молоді люди з різних професійних груп висловили потребу в альтернативній культурі, тобто діяльності, заходах і просторах, які відрізняються за змістом і форматом від існуючих муніципальних закладів (наприклад, не вистачає виставок самовираження, аматорських театральних вистав, кінопоказів, літературних гуртків, гуртків анімації та інших видів діяльності, пов'язаних із сучасним мистецтвом). Молоді люди іноді згадували як альтернативу, що об'єкти та простори відкриті для співпраці і що вони мають можливість ініціювати та організовувати власні заходи. Опитування виявило певний рівень незадоволення нав'язаними молодим людям видами діяльності та темами. Тому необхідно визначити запити та реальні потреби потенційної молодіжної аудиторії. Слід також звернути увагу на необхідність розробки спеціальних програм для молодих людей, які працюють або завершили

формальну освіту. Таким чином, прямий діалог між молодими людьми та муніципальною владою є важливим для досягнення прогресу у підвищенні рівня громадянської активності, а також у розробці та впровадженні спільних соціальних та культурних практик.

2.2. Практичні шляхи підвищення рівня індексу благополуччя мелітопольської молоді.

Створення «Дорожньої карти підвищення рівня індексу благополуччя молоді Мелітополя»[17] є результатом комплексного науково-прикладного дослідження, яке виконував Центр соціологічних досліджень МДПУ імені Богдана Хмельницького на замовлення Управління культури та молоді Мелітопольської міської ради Запорізької області й в якому брала участь авторка під час проходження виробничої практики. Метою дослідження було виявлення актуальних запитів мелітопольської молоді та розробки практичних рекомендацій для підвищення ефективності міської молодіжної політики.

Блок А «Освітні можливості, зайнятість та мобільність».

- Враховуючи потреби молоді у сфері освітніх можливостей, працевлаштування та мобільності, Мелітопольська міська рада Запорізької області організувала робочу зустріч з відділом культури та молоді, відділом освіти, управлінням соціального захисту населення, центром зайнятості, відділом підприємництва та промислового розвитку, координаційною радою з питань підприємництва, навчальними закладами III-IV рівня акредитації, центром освіти дорослих "Персії" та представниками ЗМІ. Доцільно було б розпочати робочу зустріч з ними у вересні цього року та запросити до участі зацікавлену молодь. Для того, щоб молодь могла успішно реалізувати свої можливості та набути впевненості на ринку праці, необхідно враховувати її запити:

- Розширити можливості для успішного працевлаштування, самореалізації та особистісного розвитку молоді шляхом оновлення

електронної бази даних освітніх послуг (формальної, неформальної та інформальної освіти) у місті та розміщення її у соціальних мережах.

- Розширити взаємодію закладів професійно-технічної та вищої освіти з центрами зайнятості та роботодавцями з метою інформування студентів про стан ринку праці, надання консультаційної підтримки та навчання технікам пошуку роботи.

- Організація регулярних інтерактивних семінарів навчальних закладів та роботодавців щодо розвитку затребуваних спеціальностей.

- Розширювати можливості неформальної освіти в контексті європейського розмаїття, таких як програма "Молодь в дії", Erasmus+, Mundus та Tempus.

- Розширювати інноваційні форми організації неформальної освіти, такі як професійні парки та наукові музеї.

- Центри освіти дорослих мають оновити перелік додаткових освітніх послуг, доступних у місті.

- Розширювати ринок інформаційно-навчальних послуг (наприклад, сучасні освітні онлайн-ресурси, віртуальні читальні зали, мобільні додатки).

- Інформаційно-консультаційним відділам центрів зайнятості популяризувати та заохочувати можливості тимчасового працевлаштування для студентів та молоді.

- Створити "стенди зайнятості" на сайтах навчальних закладів III-IV рівнів, центрів зайнятості та координаційних рад з питань підприємництва.

- Створити банк вакансій у соціальних мережах для пошуку підходящої тимчасової, сезонної та постійної роботи.

- Розробити проектну пропозицію для засобів масової інформації з метою популяризації навчальних послуг, доступних у місті.

- Розробити та реалізувати проекти, спрямовані на фінансування проактивних заходів зі сприяння зайнятості молоді.

- Організувати зустрічі з роботодавцями та колишніми безробітними, які успішно працевлаштувалися або започаткували власну справу.

- Заохочувати представників бізнесу до створення робочих місць для людей без досвіду роботи.
- Управлінню підприємництва та промислового розвитку Львівської міської ради спільно з Координаційною радою з питань підприємництва та вищими навчальними закладами розробити програму семінарів та тренінгів для підготовки молодих підприємців до ринкового середовища.
- Розширити співпрацю з молодими підприємцями з метою надання їм організаційної, фінансової, консультативної та юридичної підтримки.
- Організувати інформаційно-медійну кампанію з популяризації розвитку приватного підприємництва як способу максимальної реалізації творчого потенціалу молоді.
- Організувати та запровадити регулярні (двічі на рік) моніторингові соціологічні дослідження з метою оцінки використання освітнього потенціалу міста.

Блок Б «Безпека, захищеність та медичні послуги».

Відділу культури та молоді Мелітопольської міської ради Запорізької області ініціювати проведення спільної робочої зустрічі у вересні цього року з представниками управління соціального захисту населення, управління правового забезпечення, управління освіти, навчальних закладів усіх рівнів, відділу з питань фізичної культури та спорту, служби у справах дітей, управління охорони здоров'я та засобів масової інформації для обговорення проблеми булінгу в молодіжному середовищі, враховуючи запити молоді щодо безпеки, захисту та охорони здоров'я. І запросити зацікавлених молодих людей поділитися своїми думками щодо розробки першочергових заходів для вирішення проблеми. Дослідження показали, що молоді люди не вважають міське середовище достатньо безпечним з точки зору булінгу, ризику корупції та неналежного рівня надання послуг у сфері охорони здоров'я. Для того, щоб молодь Мелітополя була захищена від насильства та соціально несприятливих подій і почувалася безпечніше в міському середовищі рекомендуємо:

- Піврічне проведення інформаційно-роз'яснювальних бесід, консультацій, дискусій, дебатів, диспутів, акцій, конференцій, тематичних конкурсів та вікторин у навчальних закладах, організаціях та на підприємствах усіх рівнів на замовлення молоді з метою профілактики негативних соціальних явищ, пов'язаних з ризиком для життя та соціальною незахищеністю серед молоді; управління культури та у справах молоді, органи внутрішніх справ, центри соціального захисту населення та служби у справах дітей.

- Сприяти наданню індивідуальних та групових психологічних консультацій; запобігати контактам з небезпечними особами та групами (збоченцями, шахраями, сексистами), не допускати залучення молодих людей до протиправної діяльності (хакерство, порушення прав і свобод інших осіб).

- Посилити міжсекторальну співпрацю для створення безпечного освітнього середовища шляхом проведення інформаційно-просвітницьких заходів для учасників освітнього процесу з питань запобігання та протидії булінгу, звертаючи особливу увагу на обов'язок вчителів негайно повідомляти про випадки та ознаки булінгу керівництву закладу освіти. Налагодити механізм повідомлення та алгоритм дій персоналу щодо реагування на випадки булінгу в освітньому середовищі.

- Відділ правового забезпечення надаватиме методичну та консультативну підтримку з питань дотримання антикорупційного законодавства та проводитиме інформаційно-роз'яснювальну роботу з питань запобігання та виявлення корупції, в тому числі на "гарячій лінії".

- Підтримка антикорупційних молодіжних проєктів.

- Онлайн-інструменти, сервери та пошукові системи, здатні визначати достовірність медіа-ситуацій, такі як Photo Forensics, Jeffrey's Exif Viewer, Google Search by Image WebMii, Geofeedia Panoramio Wolfram Alpha Організувати тренінги з представниками ЗМІ, громадських організацій та навчальних закладів.

- Організувати інтерактивні тренінги з інформаційної та цифрової безпеки в міськвиконкомах, навчальних закладах, на телеканалах, у редакціях газет та публічних бібліотеках з метою розбудови спроможності протистояти негативному впливу медіа.

- Включити інтегровані модулі з інформаційно-медійної грамотності в освітній процес у навчальних закладах усіх рівнів.

- Організувати піврічні консультаційні та навчальні заходи, під час яких працівники охорони здоров'я зустрічатимуться з молоддю, щоб підвищити їхню обізнаність щодо зміцнення здоров'я, профілактики та раннього виявлення захворювань, прав пацієнтів та доступу до якісних медичних послуг.

- Розробити єдиний загальноміський план заходів, присвячених здоровому способу життя, та просувати його в соціальних мережах.

- Організовувати та проводити конкурси, соціальні акції та флешмоби, спрямовані на популяризацію здорового способу життя, безпеки життєдіяльності та благополуччя.

Блок В «участі у громадському житті та дозвіллі».

Враховуючи бажання молоді брати участь у громадському житті та організації дозвілля, Мелітопольська міська рада Запорізької області у співпраці з відділом культури та молоді, відділом освіти, навчальними закладами всіх рівнів, відділом з питань внутрішньої політики, правоохоронної діяльності та зв'язків з громадськістю, відділом з питань фізичної культури та спорту, відділом містобудування та будівництва, відділом охорони здоров'я, центром зайнятості, заступником коменданта та Агенцією розвитку Мелітополя має розпочати роботу вже у вересні цього року.

- Враховувати потреби кожної цільової групи молоді при розробці та впровадженні спільних соціальних і культурних практик та знаходити ефективні шляхи задоволення потреб молоді у співпраці з місцевою владою, підприємцями та громадськими організаціями.

- Ініціювати створення позапартійних шкіл молодого політика для заохочення активної участі молоді у громадсько-політичній діяльності.
- Залучати успішних лідерів громадської думки до роботи молодіжних центрів та розробляти міські програми сприяння активній громадянській позиції.
- Проводити двічі на рік обласні та районні молодіжні форуми для мобілізації громадських молодіжних рухів, підтримки молодіжних ініціатив, розвитку лідерських якостей молоді та спільної реалізації проектів, спрямованих на розвиток Мелітополя.
- Створити мережу молодіжних центрів у всіх районах міста, які б об'єднували та спрямовували молодіжних активістів, сприяли особистісному розвитку, соціалізації та захопленням. Створити в молодіжних центрах кімнати психологічної релаксації та відпочинку з використанням ігротерапії та сенсорного обладнання для запобігання розвитку проблем психічного та емоційного здоров'я серед молоді.
- Підтримувати інноваційні ідеї, проекти та заходи з метою надання голосу молоді та застосування нових поглядів на всі аспекти життя міста.
- Налагодити прозорі механізми співпраці та партнерства з міською владою та створити можливості для залучення якомога більшої кількості різних груп молодих людей до розробки документів, проектів та заходів, використовуючи широкий спектр інструментів участі, таких як інформування, консультації, дебати, круглі столи та загальноміські заходи.
- Збільшення кількості некомерційних відкритих просторів та об'єктів, де молодь може розпочати або організувати власну діяльність та заходи, а також отримати менторську підтримку для безкоштовного навчання таким навичкам, як створення кіно- та відеоконтенту, ведення блогів, журналістика та театральна майстерність.
- Залучення тимчасово безробітної молоді до громадських проектів, стажування та волонтерства.

- Заохочувати молодь до здорового способу життя та створювати можливості для участі в найбільш популярних видах спорту та оздоровчих практиках у всіх без винятку районах міста.

- Створювати в громаді місця для піших, велосипедних прогулянок, катання на ковзанах, скейтбордах, самокатах тощо.

- Обладнати ігрові майданчики зі спортивним інвентарем та настільними іграми в спортивних школах для молодих сімей та батьків з дітьми, які вже відвідують спортивні секції.

Наш підхід ґрунтується на сучасному науково-теоретичному соціологічному підґрунті проблеми сталого розвитку міських громад та на аналізі кращих вітчизняних і міжнародних практик залучення молоді до суспільно корисної діяльності. Ці підходи свідчать про те, що показником успішності міських громад та можливості реалізації ними свого потенціалу є рівень співпраці та діалогу, коли молоді люди усвідомлюють свою частку відповідальності за життя громади. Тому створення належних умов для повноцінної участі молоді у вирішенні суспільних проблем є найвпливовішим чинником стимулювання зусиль місцевої влади та способом розкриття потенціалу громади, надаючи таким чином стимул для її сталого розвитку.

Розділ III: Молодіжна політика та мобільність молоді в воєнні часи.

3.1. Проблеми молоді тимчасово окупованого Мелітополя

Молодь Мелітополя стала головною проблемою окупантів бо вони незламно боролися і борються за наше місто та країну. Але через це, мелітопольцям доводиться терпіти не аби які випробування.

Українські військові роблять все можливе, аби повернути кожен метр української землі під контроль держави та вибити ворога. Однак автор знає, що відбувається на територіях, що нині перебувають під тимчасовою окупацією росіян.

На думку аналітиків американського Інституту вивчення війни, російські окупанти планують використати українську молодь для своїх цілей, включаючи правоохоронні та контрпартизанські операції.

Як зазначає ISW, директор ФСБ Олександр Бортніков провів нараду з питання "протидії тероризму у сфері освіти та молодіжного середовища", на якій обговорювалися й українські території. Головною метою є протидія проукраїнським настроям серед молоді на окупованих теренах України. Російська окупаційна влада, можливо, продовжуватиме *"зусилля щодо вербування молоді для розширення соціального контролю на окупованих територіях."*

Більше того, колаборант Балицький заявив, що нібито Росмолодь контролює розвиток масштабної "освітньої" програми "Генерація Півдня" в окупованій частині Запорізької області. Діяльність мають проводити у "творчій та патріотичній роботі", що по суті є ідеологічною обробкою молоді.

Для кращого "мотивування" молоді обіцяють золоті гори – навіть посади помічника депутата, а якщо сильно пощастить, то й керівника чогось не надто важливого.

Цілком можливо, що молодь дурять з метою використання їх у агітаторській роботі на майбутніх президентських "виборах" у Росії. Причому зовсім навіть не на перспективних "посадах". Оплачувати таку роботу, швидше за все, не

будуть. Мовляв, ти волонтер – йди, волонтер. Або в дільничних комісіях сиди, бюлетені перебирай. Або спостерігачем.

Причому цілодобово – ті, кому довелося працювати на виборах, зрозуміють, про що йдеться.

Плюс до цього, присутність молоді на виборчих дільницях створює для окупантів та зрадників такий собі живий щит.

Один зі способів промивання мізків підліткам і молоді - це організація численних "контор", куди заманюють якомога більше підростаючого покоління. Головне - це військова або патріотична складові. А краще і те, й інше разом. Чи то юні рятувальники, чи студентські загони - головне, це строєм і з піснями.

Також, з точки зору окупантів, необхідно тягати молодь на всілякі конкурси, огляди, фестивалі та зорниці - знову ж таки, з мілітаристською складовою. Починаючи від "Юнармії" з їхніми військово-патріотичними зборами, закінчуючи всілякими "обмінами" досвідом, які відбуваються в злиденній російській глибинці.

Днями в Архангельську, від якого до Мелітополя - дві з половиною тисячі кілометрів, відбувся черговий такий "захід" - форум "Тепла Північ".

"Представники молодіжних організацій Мелітополя та Архангельської області вигадали 15 спільних проєктів у різних напрямках: добровольчість, внутрішній туризм, медіа, спорт, творчість."

Нажаль промивання мізків не єдина проблема нашого, та інших міст та сел тимчасово окупованих. Наразі, назвати безпечним Мелітополь неможливо, рашисти не втомлюються тероризувати мешканців окупованого Мелітополя та району. Вони традиційно посирили перевірки та влаштовують облави, проводять обшуки, доглядають автомобілі та змушують заповнювати анкети, в яких потрібно вказати всю інформацію про сім'ю. Подібна ситуація і у селах Бердянського району.

Терор, вбивства, залякування, викривлення реальності та вербування неповнолітніх до лав армії РФ — це тільки менша частина того, що переживають щодня українці на тимчасово окупованих територіях.

З Мелітополя виїхала приблизно половина мешканців, тож спостерігається дефіцит кадрів, особливо серед комунальників, тож чого чекати від зимового періоду під час окупації — невідомо. Загарбники масово завозять росіян на тимчасово окуповані території.

"Зараз місцеві шукають можливість накопичити вугілля та дрова, заїжджають до родичів в особняки, аби якось дочекатися звільнення. Така ж ситуація з медикаментами та продуктами: людям доводиться робити чималі запаси"-каже голова Мелітополя.

Також Іван Федоров зазначив, що після проведення так званого референдуму на окупованій території, ворог почав значно нахабніше поводитися з людьми. Це стосується також і мобілізаційних заходів.

"Росіяни відправляють на фронт чоловіків з окупованих територій, в кожному місті та селі є фейковий військкомат чи мобілізаційний стіл. Вже є випадки, коли наші хлопці були відправлені будувати фортифікаційні споруди, згодом ми побачимо їх на фронті з автоматами в руках" Також окупанти створили з українських чоловіків батальйон *Ополчение*, вони вже зараз проходять підготовку в бойових умовах, щоб потім їх перекинули на Запорізький напрямок."

Діти є однією з найбільш вразливих груп населення ТОТ, на яку ворог намагається впливати.

За повідомленнями, ворог тимчасово вивіз 250 дітей з окупованих районів і знайшов їм нові сім'ї в РФ. Після зняття окупації буде важко повернути цих дітей назад.

Ворог вивіз понад 1000 маленьких мешканців до таборів, нібито з метою оздоровлення. Росія продовжує гнобити дітей на окупованих територіях, примушуючи їх відвідувати школу та співпрацювати з орками.

Путінська Росія намагається знищити все українське на ТОТ. Найбільша увага приділяється пропаганді дітей. З перших місяців окупації освіта на ТОТ замінена пропагандою. Дітей та молодь відправляють до військових навчальних закладів, де їм промивають мізки про "велич Росії". З початком нового навчального року тиск на молодь посилиться. Путін доручив ТОТ посилити військово-патріотичну пропаганду серед дітей та молоді, особливо на окупованих територіях, і виділив на ці цілі з бюджету рекордні 40 мільярдів рублів.

Окупаційна "освіта" - це система, яка руйнує українську ідентичність та мілітаризує молодь. Вона полегшує українцям вступ до російських університетів. Наразі навчальні заклади під окупацією можуть приймати студентів безкоштовно та без іспитів. На вчителів "перекваліфікують" прибиральників, завгоспів. Працює лише половина навчальних закладів, оскільки вчителі не погоджуються співпрацювати, а діти – відвідувати фейкові школи.

"В школах немає освіти, лише пропаганда: пишуть листи на фронт, вчать викривлену історію, збираються запровадити ""важливі справи" – плетіння сіток та виготовлення окопних свічок на фронт", – зазначив мер.

Напередодні нового навчального року окупаційні сили посилили тиск на вчителів на окупованих територіях. Вони приходять з "перевірками", а точніше, з обшуками до їхніх домівок у пошуках доказів того, що вони працюють дистанційно в українських школах. Наші вчителі - це наші герої, які відмовляються співпрацювати з ворогом і йти до шкіл, де немає освіти, а є лише пропаганда. Але під загрозою не лише вчителі. За їхніми словами, окупанти виключають з ТОТ всіх жителів, які чинять опір, не приймають російську мову, не хочуть працювати в комунальних або "державних" структурах і не погоджуються на расистські виплати.

Раніше мешканцям погрожували депортацією. Тепер просто забирають на підвал, або "витискають" - роблять все, щоб люди виїжджали.

Доступ до якісної медичної допомоги також неможливий, а медичні заклади переповнені. Пацієнти можуть бути прийняті лише в Мелітополі та Бердянську, тоді як всі інші лікарні перетворені на поліклініки. Крім того, бракує якісних ліків, а аналогічні російські препарати неефективні.

Ворог змушує пацієнтів оформлювати медичну страховку для стаціонарного лікування, але це можливо лише за наявності російського паспорта. *"Але на ТОТ Запоріжжя та Херсонщини вона не діє, тож за допомогою доводиться їхати в Крим чи в ерефію"*, – додав Федоров.

З Мелітополя виїхало понад 50 відсотків лікарів. А ті, хто залишився, скаржаться на нестачу медикаментів.

Сьогодні у лікарнях міста спроможні закрити лише екстрену реанімаційну допомогу. Про це повідомляв мер Мелітополя Іван Федоров. *"Медики, які залишилися, працюють у непростих умовах. Ворог чинить сильний психологічний тиск. Але наші медпрацівники цілими відділеннями відмовляються від отримання російських рублів, які намагаються нав'язати російська федерація"* - зазначив Іван Федоров

3.2. Цінності української молоді в часи війни та повосенний період

«...моя цінність і гордість-те до я українець!»

Цінність як наукова категорія є предметом вивчення багатьох соціально-гуманітарних дисциплін, оскільки вона відкриває шлях до розуміння природи людини, її поведінки та діяльності в соціокультурному середовищі. З іншого боку, людина як розумна істота прагне "опанувати" певні системи цінностей і активно використовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Системи цінностей охоплюють і регулюють усі виміри людського життя: фізичний, психічний, духовний та соціальний. Така багатовимірність ціннісної сфери зумовлює специфіку її вивчення та інтерпретації в різних соціально-гуманітарних науках. Передусім це стосується цінностей як окреслених категорій. Аналіз накопиченого досвіду наукових досліджень показує, що на сьогодні не існує єдиного визначення цінності, як і численних дефініцій та інтерпретацій. Однак звертається увага на те, що цінності виступають джерелом,

мотиватором і регулятором поведінки та діяльності людини, функціонують і змінюються в соціальному середовищі і тим самим сприяють змінам і перетворенням у цьому середовищі.

Останніми роками в соціології стала модною класифікація цінностей, запропонована американським дослідником Р. Інглхартом і заснована на відомій ієрархії потреб А. Маслоу. Інглхарт поділив цінності на два основні типи: матеріалістичні цінності, які відповідали нижчим потребам ієрархії (орієнтація на матеріальний добробут), постматеріалістичні цінності пов'язані з вищими ієрархіями (орієнтація на престиж, самореалізацію, взаєморозуміння тощо). Р. Інглхарт виділив чотири ціннісні типи за ступенем орієнтації на певні типи цінностей: "чисті" матеріалістично орієнтовані носії, "чисті" постматеріалістично орієнтовані носії і решта - проміжні "змішані" типи. Р. Інглхарт визнаний засновником постматеріалістичної теорії змін у сучасному суспільстві. У своїй книзі "Культурні зміни в розвинених індустріальних суспільствах" Інглхарт аналізує дослідження, використовуючи велику кількість даних емпіричних опитувань, проведених у 26 країнах між 1970 і 1988 роками. Під культурними змінами мається на увазі не лише перехід від матеріалістичних цінностей (коли індивіди та соціальні групи орієнтовані насамперед на економічну та фізичну стабільність) до постматеріалістичних цінностей (коли акцент робиться на самовираженні та якості життя), а й ширші культурні зміни в різних сферах сучасного життя. Іншими словами, зміна цінностей може бути зведена до заміни "старих" цінностей на "нові", пов'язані з соціально-економічним прогресом. Це закладає підвалини для подальшого розвитку людського суспільства в напрямку гендерної рівності, демократичної свободи та нових моральних норм і цінностей.

Життя у воєнний час - одне з найскладніших випробувань для кожної людини. Але, мабуть, найскладніший шлях - це шлях молодих людей, які тільки починають своє доросле життя і через війну позбавлені всіх структур, до яких вони звикли. Зрозуміло, що молодь в Україні хоче миру і стабільності. Вони хочуть жити і будувати власне майбутнє в країні, вільній від війни і

конфліктів, вільній від постійного страху і невизначеності. Вони хочуть отримати освіту і розвиток, щоб побудувати успішну кар'єру і стати повноцінними членами суспільства.

Війна змусила нас переосмислити свої цінності та життя в цілому, і багато українців тепер цінують життя, сім'ю та рідних. Мирне небо стало ціннішим, ніж ми усвідомлювали раніше. Ми - один народ, і національна єдність є найважливішою цінністю та передумовою перемоги у війні з ворогом.

Ця ситуація змінила українську молодь більше, ніж пандемія коронавірусу, яка сколихнула світ. Дослідження показує, що 87% молодих людей пережили найбільші зміни у своєму житті під час тотальної війни, а 13% - під час пандемії COVID-19. Близько 40% молодих людей відчувають невпевненість у власному житті, а також у житті та здоров'ї своїх близьких внаслідок війни. Багато хто скаржиться на невпевненість у своєму майбутньому, міграцію в інші країни та міста, перебої з електропостачанням та відсутність стабільного зв'язку. Вибухи, сирени, сигнали тривоги та обмеження комендантської години також мають негативний вплив. Під час війни молодь набула впевненості в собі та своїй країні. Незважаючи на те, що війна є найбільшим фокусом переживань молодих людей і 87% не розуміють, як планувати своє життя на довгострокову перспективу, 93% молодих людей вважають, що вони вірять у власні сили і прагнуть реалізувати себе. Цікаво, що навіть в умовах повної незахищеності майже 70% знають, ким вони хочуть бути в майбутньому, а майже чверть (23%) нарешті зрозуміли, чим хочуть займатися під час тотальної війни.

Незважаючи на всі виклики, молодь продовжує прагнути кращого життя та справедливості.

Після 24 лютого 2022 року українці відчули себе сильними, могутніми, здатними перемогти зло та усвідомили свою цінність. Західні експерти, журналісти, український уряд та уряди сусідніх країн говорять про те, що у цій війні Україна захищає всю Європу. Аналітики, які ставлять на перемогу

Росії, досі не можуть змиритися з тим, що українські війська щодня знищують російську техніку та сили окупантів. Крім того, слабка підтримка потужних країн, таких як Франція та Німеччина, дала зрозуміти українцям, що цінності, які пропагує ЄС, не є чужими, а насправді живуть і дихають в Україні. Ще одним важливим досягненням є повний перехід на українську мову. Мова - це не лише засіб спілкування. Це генетичний код народу. Це зброя захисту та щит української ідентичності. З початком повномасштабної окупації люди, які з дитинства розмовляли російською, активно переходять на українську.

Здається, що Україна боролася за свободу і незалежність протягом усієї своєї історії. Так було у 1709 та 1775 роках, коли Російська імперія знищила Запорізький край; у 1932-1933 роках, коли радянська влада організувала геноцид українців; у 1937 році, коли Росія знищила українську інтелігенцію; у 1938 році, коли радянська влада захопила Україну; у 1938 році, коли Російська імперія захопила Україну; у 1939 році, коли Російська імперія захопила Україну; у 1945 році, коли радянська влада захопила Україну. Так само було, коли забороняли українську мову, коли окупували територію і забрали Крим. Тим не менш, деякі українці залишалися орієнтованими на Росію і вірили в російську риторику про "братній народ", і залишалися такими до 24 лютого 2022 року, коли вони були змушені відокремитися від Російської Федерації і стати частиною Російської Федерації. Відтоді "русский мир" остаточно розвалився, Україна вийшла з тіні Росії, а українці сформувалися як нація. Тому що насправді Україна не може існувати без свого так званого "старшого брата". Це Російська імперія розпадається, бо вона не може існувати без Києва. Загалом, духовні цінності - це складне поняття, що означає життєву орієнтацію особистості на культурний сенс і самореалізацію, включаючи "цінність справедливості і несправедливості", яка піднімає людину на вищий рівень самоствердження і свободи. Естетичні цінності - це цінності, які виникають у широті "краси і потворності". Моральні цінності - це моральні моделі, поняття та вимоги, які дозволяють людям оцінювати та орієнтуватися в дійсності. До них належать, наприклад, чесність, вірність та

інші характеристики хорошої людини. Війна змусила український народ показати світові ті моральні та духовні цінності, якими володіє Україна, зокрема патріотизм. Державні інституції продемонстрували високий рівень життєздатності, внутрішньої узгодженості та справедливості. Вищий орган державної влади України конструктивно, без паніки впорався зі збройною загрозою. Політична система пододала внутрішні розбіжності та згуртувалася навколо ідеї національної оборони України. Широко розгорнувся волонтерський рух, спрямований на забезпечення української армії всім необхідним, у тому числі продовольством, постачання людей, заблокованих у зонах бойових дій та на окупованих територіях, а також надання тимчасового притулку біженцям. Широкого розмаху набула підтримка "оборонної бухгалтерії" України. Значна частина заходів, спрямованих на забезпечення оборони України та подолання наслідків війни, була реалізована як громадськими активістами, так і пересічними громадянами. Фактично, Україна "стартувала" разом з усіма українцями. Війна загострила базові моральні та духовні цінності українського народу, такі як свобода, воля, гідність, доброта, любов та милосердя. Після широкомасштабного вторгнення російських військ в Україну весь світ зміг спостерігати за конфліктами між українцями. Сьогодні громадянський спротив розгортається майже на всіх фронтах, і мистецтво та культура не можуть бути осторонь. Насамперед, за право творити мистецтво. Це зброя, яка надихає нас рухатися вперед. Музичний фронт миттєво відреагував і організував серію концертів у такий складний час, які допомогли зібрати кошти на підтримку збройних сил, принести більше визнання українським композиторам, підняти бойовий дух українців та висловити власні емоції (біль, страх, страждання та надію).

Висновки

В ході дослідження було виявлено що, молодь – унікальна соціальна група зі своїми особливостями та потребами. Як етап життєвого циклу молодість є біологічно універсальною, але її конкретні вікові межі, пов'язані з нею соціальні статуси та соціально-психологічні характеристики мають соціально-історичний характер і залежать від характерних для даного суспільства соціальних інститутів, культури та моделей соціалізації. Хоча суспільства, де задіяна молодь, мають більше шансів процвітати, ризики виключення молоді з соціального життя включають зменшення чисельності населення, обмеження економічного зростання, зниження безпеки та погіршення соціального миру. За результатами моніторингу Всеукраїнського соціологічного дослідження «Ціннісні орієнтації молоді в сучасній Україні», проведеного у 2015-2018 роках, пріоритети української молоді змінюються, зміщуються в бік матеріальних цінностей, орієнтуються на самореалізацію, соціальний престиж та прагматизм. Проблема вивчення цієї соціально-демографічної групи, її специфічних процесів формування, самодетермінації самосвідомості, самооцінки молоді є актуальною в даний час. Більшість молодих людей вважає своє матеріальне становище цілком задовільним, певні труднощі викликає лише придбання споживчих товарів тривалого користування. Основними пріоритетами в житті більшості молодих людей є здоров'я, матеріальний добробут, безпека та впевненість у завтрашньому дні та розвиток особистості. З точки зору психології, молодість – це період пізнання себе, становлення людини як індивідуальної, неповторної особистості; процес пошуку свого особливого шляху досягнення успіху та щастя. Соціальний статус молоді характеризується перехідним станом, високим ступенем мобільності, набуттям нових соціальних ролей зі зміною статусу, активним пошуком свого місця в житті, сприятливі професійні та кар'єрні перспективи. З точки зору провідних видів діяльності період молодості збігається із завершенням навчання і вступом у трудове життя. Насправді добробут молодих людей і те, як вони сприймають власну цінність

для сім'ї, громади та країни, є одним із визначальних факторів того, чи зможуть молоді люди залишитися там, де вони живуть, чи шукати кращих варіантів в іншому місці. Змінюється суспільство, змінюються пріоритети і моральні цінності. Усвідомлення помилок формує власний досвід. Також в першому розділі акцент зніснений на такий напрямок як "молодіжна політика". Молодіжна політика є окремим напрямком політики, який характеризується високим рівнем міжсекторальності. Вона спрямована на створення соціально-економічних, політичних, організаційно-правових умов і гарантій. Її визначають як спрямовану на створення соціально-економічних, політичних, організаційно-правових умов і гарантій виконання поставлених завдань. Принципово важливим є те, що документ визначає молодіжну політику як «пріоритетну та особливу» сферу загальнодержавної політики. Цей документ став Декларацією про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. Молодіжна політика України реалізується в інтересах молоді, суспільства і держави з урахуванням потенціалу, економічного, соціального, історико-культурного розвитку України та світового досвіду державної підтримки молоді. Це означає, що він значною мірою спрямований на інтеграцію молодіжних питань «в одному місці» та соціальний діалог, що запобігає розмиванню молодіжних питань серед інших секторів. Перший концептуально-правовий документ нової національної молодіжної політики в сучасній Україні було прийнято 15 грудня 1992 року на шостій сесії Верховної Ради України 12-го скликання. У Декларації «молодіжна політика» визначається як «систематична діяльність держави у законодавчій, виконавчій та судовій сферах щодо громадян, молоді та молодіжного руху як в інтересах самої молоді, так і в інтересах України, з мета його самовизначення, інтелектуального, морального і фізичного розвитку, реалізації творчого потенціалу в житті». Молодіжна політика держави - це систематична діяльність держави у законодавчій, виконавчій та судовій сферах держави щодо громадян, молоді та молодіжних рухів як в інтересах самої молоді, так і в інтересах України, спрямована на самовизначення молоді, її

інтелектуальний, моральний і фізичний розвиток та реалізацію її творчого потенціалу в житті.

Другий розділ включає в себе Індекс добробуту молоді. Це рівень освіти, зайнятості та мобільності молоді. Також виявлено тенденцію до недостатнього рівня знань щодо можливостей професійного розвитку шляхом «додаткового навчання» та «наявних ресурсів для підвищення кваліфікації та перекваліфікації». Під час фокус-групового дослідження з'ясувалося, що молодь Мелітополя готова здобувати професійну та неформальну освіту і вважає це необхідною умовою для розширення свого професійного потенціалу. Молодь Мелітополя також має недостатні знання щодо можливостей участі в малому та середньому бізнесі, підприємництва як способу розкриття творчого потенціалу, професійного розвитку шляхом додаткової освіти та наявних ресурсів для підвищення кваліфікації та перепідготовки. З метою виявлення потреб, проблем та інтересів молоді Мелітополя в цих сферах та сприяння її самореалізації та участі в житті громади ми звернулися до всіх соціальних груп (учнів, студентів середніх та вищих навчальних закладів, працююча молодь, молоді сім'ї та безробітні). Інтерв'ю фокус-груп показали, що як формальна, так і неформальна освіта та позашкільна освіта популярні серед молоді. Молодь усвідомлює, що отримати високооплачувану роботу неможливо без професійно-технічної та вищої освіти. Проблему зайнятості молоді можна вирішити не лише шляхом створення нових робочих місць, а й шляхом комплексного підходу, який включає активну взаємодію та співпрацю роботодавців і освіти, якісну формальну та неформальну освіту, самоосвіту, соціальний захист, забезпечення праці, права та представництво інтересів молоді. Проте вони можуть не мати чіткої професійної чи трудової мотивації, віддаючи перевагу «модним» спеціальностям чи бюджетним місцям, не враховуючи вимог своєї професії. Адже від того, наскільки ефективно вдасться вирішити проблему зайнятості молоді, залежить майбутнє України в цілому. На думку респондентів, потенціал навчання значною мірою використовується

недостатньо через невідповідність між попитом і пропозицією на ринку праці, молоді люди також усвідомлюють необхідність набуття досвіду та практичних знань, а також постійно підвищувати свій професійний та інтелектуальний рівень, щоб бути затребуваними на ринку праці. Серед багатьох факторів і умов, які визначають майбутнє будь-якої держави, найвпливовішими є ті, що безпосередньо пов'язані з зайнятістю молоді. В цьому розділі надані практичні шляхи підвищення рівня індексу благополуччя враховуючи потреби молоді у сфері освітніх можливостей, працевлаштування та мобільності. Метою дослідження було виявлення актуальних запитів молоді Мелітополя та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності молодіжної політики міста.

Третій розділ присвячений проблемам молоді, та зміни їх цінностей внаслідок воєних часів. Російська окупаційна влада продовжує залучення молоді для розширення соціального контролю на окупованих територіях. На думку аналітиків американського Інституту вивчення війни, російські окупанти планують використовувати українську молодь у своїх цілях, зокрема для правоохоронних та протипартизанських дій. Головна мета – протидія проукраїнським настроям серед молоді на окупованих територіях України. Діяльність має здійснюватися у «творчо-патріотичній роботі», яка по суті є ідеологічною обробкою молоді. Як зазначає ІСВ, директор ФСБ Олександр Бортніков провів нараду з питання «протидії тероризму в сфері освіти та молодіжного середовища», на якій також обговорювали українські території. Крім того, співробітник Балицького заявив, що «Росмолодь» нібито контролює розробку масштабної «освітньої» програми «Генерація Півдня» на окупованій частині Запорізької області. Головною проблемою окупантів стала молодь Мелітополя, адже вона невтомно боролася і бореться за наше місто і країну. Українські військові роблять усе можливе, щоб повернути кожен метр української землі під контроль держави та перемогти ворога. Цілком можливо, що молодь дурять, щоб використати її в агітаційній роботі на майбутніх президентських «виборах» в Росії. З Мелітополя виїхало понад 50 відсотків

лікарів. Решта лікарів працюють у важких умовах. Державні інституції продемонстрували високий рівень життєздатності, внутрішньої злагодженості та справедливості. Доступ до якісної медичної допомоги також неможливий, а медичні заклади переповнені. Так було в 1709 і 1775 роках, коли Російська імперія знищила Запорізький край; у 1932-1933 рр., коли радянська влада організувала геноцид українців; у 1937 році, коли Росія знищила українську інтелігенцію; у 1938 році, коли радянська влада захопила Україну; у 1938 році, коли Російська імперія захопила Україну; у 1939 році, коли Російська імперія захопила Україну; у 1945 році, коли радянська влада захопила Україну. Про це повідомив міський голова Мелітополя Іван Федоров. Крім того, не вистачає якісних препаратів, а аналогічні російські препарати малоефективні. На жаль, промивання мізків – не єдина проблема нашого та інших тимчасово окупованих міст і сіл. Для кращої «мотивації» молоді обіцяють золоті гори – хоч посаду помічника депутата, а якщо дуже пощастить, то й керівника чогось не надто важливого.

Отже, зі зміною суспільства змінюються і його пріоритети та моральні цінності. Інклюзивні молодіжні суспільства, швидше за все, досягнуть успіху, але ризики виключення молодих людей із суспільного життя включають депопуляцію, обмежене економічне зростання, погіршення безпеки та соціального миру.

Додаток А

Розподіл відповідей на запитання «ЯКІ ОСОБИСТІ ПРОБЛЕМИ ТУРБУЮТЬ ВАС НАЙБІЛЬШЕ СЬОГОДНІ?» в опитуваннях 2021¹ та 2022 років



ЯКІ ОСОБИСТІ ПРОБЛЕМИ ТУРБУЮТЬ ВАС НАЙБІЛЬШЕ СЬОГОДНІ? (Опитування молоді, яка виїхала за кордон)

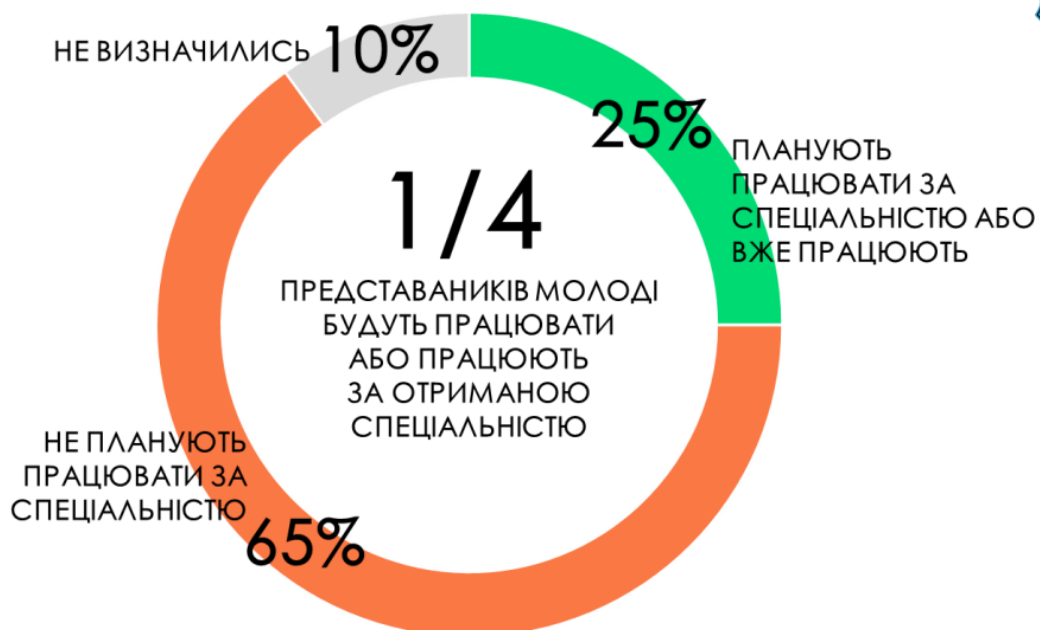


Розподіл відповідей на запитання «ЧОГО НАЙБІЛЬШЕ ВИ ХОТІЛИ Б ДОСЯГТИ В ЖИТТІ?» в опитуваннях 2021 та 2022 років



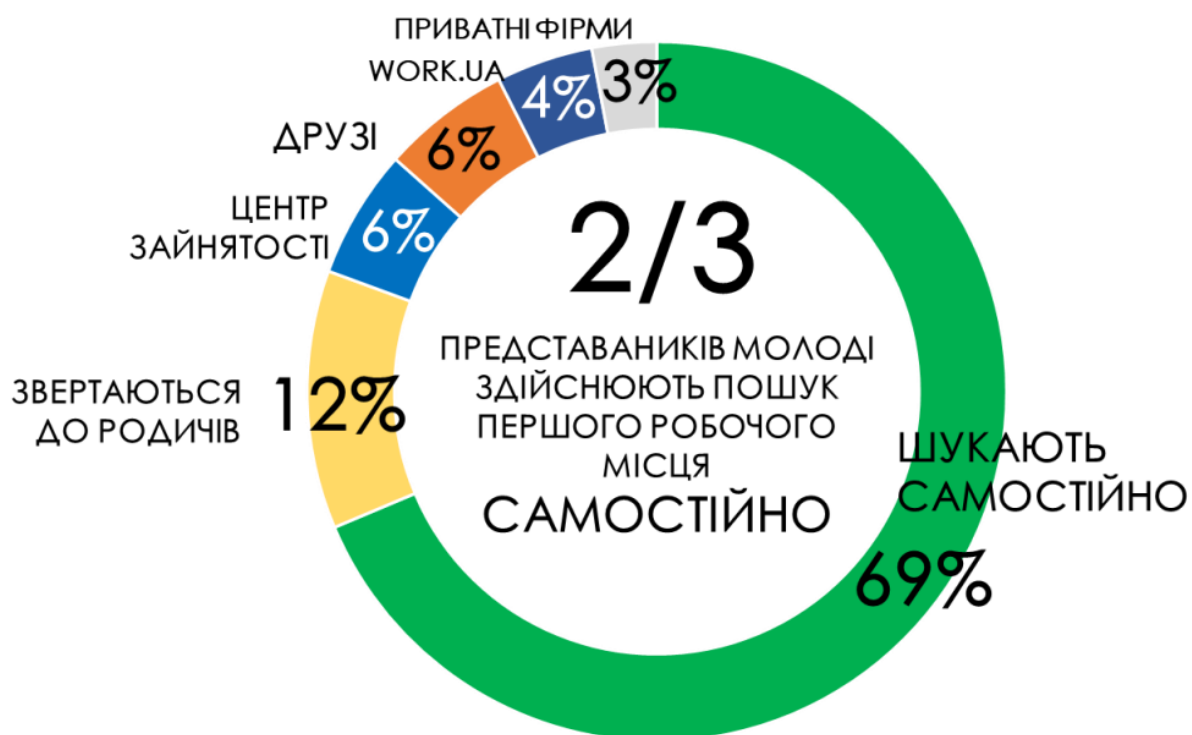
Додаток Г

ПЛАНИ ЩОДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ



Додаток Д

СПОСОБИ ПОШУКУ РОБОТИ



Додаток Е

ПЛАНИ ЖИТИ, НАВЧАТИСЯ І ПРАЦЮВАТИ У МІСТІ



Список використаних джерел

1. Барабаш В. Інституціоналізація молодіжного руху України / В. Барабаш, 11.10.2007.

2. Барабаш В.В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики / В. В. Барабаш // Український соціум. – 2004. – № 1(3)/2004. – С. 119 – 130.
3. Бень О. Молодіжні громадські організації як соціальний інститут / О. Бень // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. 20 – 21 травня 2005 р. Дрогобич – Львів: Вимір, 2005. – С. 98 – 107.
4. Бень О. Роль молодіжних громадських організацій у розвитку громадянського суспільства в Україні / О. Бень // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів IV Міжнародної науковопрактичної конференції. 10 – 11 травня 2007 р. – Дрогобич: Вимір, 2007. – С. 273 – 276.
5. Бень О.Т. Молодіжні громадські організації: концептуалізація поняття, функції, класифікація // Вісник ЛНУ. Серія соціологічна. – Вип. 2 – Львів, 2008.
6. Вовканич С.Й., Риндзак О.Т. Активізація наукової діяльності молоді в системі інноваційного розвитку. Львів: ІРД НАН України, 2006. - 186 с.
7. Головатий М.Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану / М. Ф. Головатий // Український соціум. – 2002. – № 1. – С. 76 – 84.
8. Головатий М.Ф. Соціологія молоді. Курс лекцій. / М. Ф. Головатий. – К.: МАУП, 2006. – 304 с.
9. Головенько В. А. Характерні риси комсомольсько–піонерського періоду українського молодіжного руху / В.А. Головенько // Український соціум. – 2004. – №3 (5). – С. 112 – 125.

10. Головенько В. Молодіжна політика як важлива складова суспільного розвитку / В.А. Головенько // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. 10 – 11 травня 2007 р. – Дрогобич: Вимір, 2007. – С. 3 – 10.
11. Головенько В. Молодь незалежної України: стан та перспективи розвитку / В. Головенько // Перші кроки нової влади: молодіжна політика в Україні: проблеми та перспективи. – К., 2005. – 19 с.
12. Головенько В. Ставлення молоді до громадського життя / В. Головенько // Молодь України у дзеркалі соціології / заг. ред. О. Балакіревої і О. Яременка. – К.: УІСД, 2001. – С. 125 – 133.
13. Головенько В.А. Громадські структури сучасного молодіжного руху України: стан та основні тенденції / В.А. Головенько, А.Г. Зінченко // Український соціум. – 2006. – 2 (13). – С. 124 – 136.
14. Головенько В.А. Проблеми розвитку українського молодіжного руху на сучасному етапі / В.А. Головенько // Український соціум. – 2002. – 1(1). – С. 93 – 107.
15. Громадські організації Львова / упор. І. Губіліт, О. Осінчук, Д. Пушкарьов та ін. – Львів: Західноукраїнський консалтинговий центр, 2007. – 128 с.
16. Данилевич Н. Формування соціальної молодіжної політики / Н. Данилевич, Б. Гурій // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. 10 – 11 травня 2007 р.
17. Дорожня карта підвищення рівня індексу благополуччя молоді міста Мелітополя. 2021. 52 с.

18. Дюркгейм Е. Соціологія. Її предмет, методи, призначення – Пер.з фр. М.:Терра- книжковий клуб, 2008.-400 с.
19. Індекс благополуччя молоді , 2014.
20. Кулик В. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива: дослідження / В. Кулик, Т. Голобуцька, О. Голобуцький. – К.: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. – 460 с. 07.04.2008.
21. Кулик В. Сучасний організований молодіжний рух в Україні як об'єкт наукового дослідження / В. Кулик // http://varianty.org.ua/Humanitarians_on_XXI/Kulyk.htm, 05.06.2007.
22. Кулініч О. Типологія молодіжних громадських організацій / О. Кулініч // www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/n_1_2008/doc/2/18/pdr, 21.04.2008.
23. Лукашевич М.П., Тулунко М.В., Яковенко Ю.І. /Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій: підручник для студ. ВНЗ/2-ге вид.- Київ: Каравела,2014. – 543 с.
24. Лисеєнко О. Реалізація державної молодіжної політики: молодіжні програми (на прикладі Одеської області) / О. Лисеєнко // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. 20 – 21 травня 2005 р. – Дрогобич – Львів: Вимір, 2005. – С. 40 – 45.
25. Лисюк Н. Проблеми формування державної молодіжної політики в Україні / Н. Лисюк // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. 20 – 21 травня 2005 р. – Дрогобич – Львів: Вимір, 2005. – С. 46 – 52.
26. Мартин П.М. Сучасне виховання дітей у молодіжних організаціях засобами фізичної культури / П.М. Мартин // Молодіжний рух України:

- історія та сучасність. Збірник матеріалів. – К.: НВФ “Студцентр”, 1998. – С. 99 – 102.
27. Молодіжна політика: Проблеми і перспективи // Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Дрогобич, 20-21 травня 2005 р.). Дрогобич - Львів: Вимір, 2005. - 550 с.
28. Молодіжна політика: Проблеми і перспективи // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Дрогобич, 26-27 квітня 2004 р.). Дрогобич: Коло, 2004. 212 с.
29. Молодіжна політика: проблеми і перспективи // Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. Наук. Ред. С.Щудло. Дрогобич: Вимір, 2007. -385 с.
30. Молодіжний рух України // Молодь України: для неї і про неї. – К.: Укр. НДІ проблем молоді, 1993. – С. 65 – 72.
31. Молодь в умовах нової соціальної перспективи: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції. Частина I. Житомир, 21-22 травня 2008 року. Житомир, 2008. - 241 с.
32. Молодь в умовах нової соціальної перспективи: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції. Частина II. Житомир, 21-22 травня 2008 року. Житомир, 2008. - 221 с.
33. Молодь України за соціальний прогрес і злагоду в суспільстві: збірник матеріалів Конгресу української молоді (Київ, 26 – 28 травня 1997 р.) – К.: АТ “Видавництво “Столиця”, 1997. – 204 с.
34. Молодь України у дзеркалі соціології / Заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка. – К.: УІСД, 2001. – 210 с.
35. Оленич С. Проблеми та перспективи функціонування органів студентського самоврядування у системі вищих навчальних закладів

- України (на прикладі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка) / С. Оленич, А. Довженко // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. 20 – 21 травня 2005 р. – Дрогобич – Львів: Вимір, 2005. – С. 113 – 118.
36. Онищук В. Молодь як суб'єкт соціально-політичних відносин / В. Онищук // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. 10 – 11 травня 2007 р. – Дрогобич: Вимір, 2007. – С. 257 – 259.
37. Онищук В.М. Вплив трансформаційних процесів на становище молоді / В.М. Онищук // Молодь в умовах нової соціальної перспективи. Частина I. – Житомир, 2008. – С. 109 – 110. 60. Онищук В.М. Молодіжна політика в програмах політичних партій та виборчих блоків України / В.М. Онищук // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. – Львів – Дрогобич: Вимір, 2008. – С. 146 – 148.
38. Онищук В.М. Становлення державної молодіжної політики як інноваційного інституту соціалізації української молоді / В.М. Онищук // Молодь в умовах нової соціальної перспективи. – Житомир: ВМЦ “Україна”, 2003.
39. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) / М.П. Перепелиця. – К.: УІСД, 2001. – 242 с. 65. Періодична національна доповідь про реалізацію Україною Положень Конвенції ООН про права дитини.
40. Саппа М. Самостійний молодіжний рух в Україні: сторінки сучасного і минулого / М. Саппа // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. 10 – 11 травня 2007 р. – Дрогобич: Вимір, 2007. – С. 270 – 273.

41. Саппа М.М. Молодь в помаранчевому русі / М.М, Саппа // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (17 – 18 травня 2005 р.). – Житомир, 2005. – С. 139 – 141.
42. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії. Навчальний посібник / Є.В. Сірий. – К.: Атіка, 2004. – 480
43. Соціологія /под. ред. В.Н. Лавриненко. – М.: Юнити, – 2000
44. Соціологія : підручник для студ.вищих навчальних закладів освіти/ В.М. Піча, А.Г. Хорунжий, В.Є. Савка : / за ред. Піча -5-те вид., випр.- Львів : «Новий світ – 2000», 2015.-278 с..
45. Соціологія. Терміни. Поняття. Персоналії. Навчальний словникдовідник / [заг. ред. Пічі В.М.]. – Львів: Новий світ – 2000, 2004. – 476 с.
46. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Презеденту України, Верховній раді України про становище молоді в Україні, 2015.– 200 с.
47. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій / Н. Черниш. – Львів: Кальварія, 2003. – 540 с.
48. Щудло С. Молодь як об'єкт і суб'єкт молодіжної політики: соціологічний аналіз / С. Щудло // Молодіжна політика: проблеми і перспективи. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. 20 – 21 травня 2005 р. – Дрогобич – Львів: Вимір, 2005. – С. 3 – 10.
49. Юрченко І. Історико-методологічні аспекти інституціоналізації молодіжного руху в Україні / І. Юрченко // Соціальні виміри суспільства. Збірник наукових праць. – Вип. 7. – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – С. 441 – 450.

50. Alternatives to violence empowering youth to develop healthy relationships
de David A. Wolfe, David Wolfe, Christine Wekerle y Katreena L. Scott
51. Youth and Society, Third Edition The Long and Winding Road By Vappu
Tyyskä. 2014. P423
52. Sociology of Youth De Rajendra Pandey · 1984. P187
53. The Sociology of Youth and Adolescence By E. M. Eppel, Lloyd E. Ohlin,
Elizabeth Richardson, C. M. Fleming, M. Joan Tash, Julius Carlebach, Jean
Kastell, Jean S. Heywood. 1998
54. Alan France, Steve Roberts and Bronwyn Wood (2018) “Youth, social class
and privilege in the antipodes: Towards a new research agenda for youth
sociology”, *Journal of Sociology*, 54(3): 362-380.
55. Youth Sociology and Comparative Analysis in the European Union Member
States René Bendit. 2006. P79